

Mastergradsoppgave
JUS399

YRKESKADDEFORSIKRINGSLOVEN § 11
FØRSTE LEDD BOKSTAV C SOM
SUPPLEMENT TIL
ARBEIDSULYKKESBEGREPET

Kandidatnummer: 166871

Veileder: Professor dr. juris Bjarte Askeland

Antall ord: 13 997

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	s. 3
1.1 Presentasjon av problemstillingen.....	s. 3
2. Yrkesskadeforsikringsloven som ansvarsgrunnlag	s. 5
2.1 Dekningsområde og ansvarsvilkår.....	s. 5
3 Arbeidsulykkesbegrepet	s. 7
3.1 Innledning.....	s. 7
3.1.1 Arbeidsulykkesbegrepets innhold.....	s. 9
3.1.2 Relativisering av ulykkeshendelsen.....	s. 10
3.2 Det markerte ulykkesbegrepet.....	s. 12
3.2.1 Rt. 2006 s. 1642 – Fotball dommen.....	s. 12
3.2.2 Kravene til skadehendelsen.....	s. 15
3.2.3 Risikovurderingen i det markerte ulykkesbegrepet.....	s. 17
3.3 Det avdempede ulykkesbegrepet.....	s. 20
3.3.1 Rt. 2005 s. 1757 – Skygge kjennelsen.....	s. 20
3.3.2 Kravene til skadehendelsen.....	s. 22
3.3.3 Risikovurderingen i det avdempede ulykkesbegrepet.....	s. 25
4 Yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c	s. 28
4.1 Innledning.....	s. 28
4.2 ”Skadelige arbeidsprosesser”.....	s. 32
4.2.1 Rt. 2008 s. 1646 – Bolteløftdommen.....	s. 32
4.2.2 Kravene til skadehendelsen.....	s. 34
4.2.2.1 Innledning.....	s. 34
4.2.2.2 Kravet til årsakssammenheng.....	s. 35
4.2.2.3 En tidsmessig avgrensning.....	s. 35
4.2.2.4 Karakteren av skadehendelsen.....	s. 38
4.2.3 Risikovurderingen ved ”annen skade”.....	s. 43
4.3 Betydningen av dekningshensynet.....	s. 47
4.3.1 Reelle hensyn som rettskilde.....	s. 47
5 Avslutning	s. 52
5.1 Oppsummering av hovedsynspunkter.....	s. 52
6 Litteraturliste	s. 54

1. Innledning

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Jeg vil i denne oppgaven ta for meg reglene om erstatning for yrkesskader gjennom obligatorisk forsikring ved lov 16.06.1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring (yforsl.).

Emnet for avhandlingen er forståelsen av de tre ulike skadesituasjonene som er beskrevet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd. Skader som er forårsaket av ”arbeidsulykke” er regulert i § 11 første ledd bokstav a, jf. de to alternative arbeidsulykkesbegrepene som følger av definisjonen i § 13-3 andre ledd i lov 28.02.1997 nr. 19 om folketrygd (ftrl.).¹

Yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c regulerer ”annen skade” som skyldes ”påvirkning fra skadelige (...) arbeidsprosesser”.

Bokstav c er sagt å skulle supplere bestemmelsen i bokstav a, slik at også skader som ikke fyller den positive definisjonen av ”arbeidsulykke” kan gis dekning under yrkesskadeforsikringen.

Problemstillingen for oppgaven er betydningen av bokstav c som et supplement til arbeidsulykkene under a. Jeg vil forsøke å klarlegge den nærmere rekkevidden av bestemmelsen ved å undersøke hvilke kriterier som kan være retningsgivende ved anvendelsen, og hvordan disse eventuelt skiller seg fra, eller faller sammen med de vurderingene som foretas i henhold til arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.

Jeg vil i det følgende forsøke å beskrive de sentrale trekk i Høyesteretts forståelse av de to alternative arbeidsulykkesbegrepene i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a, ved hjelp av to avgjørelser hvor tolkningen av dette begrepet har

¹ Det fremgår av Ot.prp. nr. 44 (1988-89) Om lov om yrkesskadeforsikring, s. 89, at det er tilsiktet parallellitet mellom yrkesskadeforsikringsloven og folketrygdloven hva gjelder arbeidsulykkesbegrepet.

kommet særlig tydelig frem. Beskrivelsen av arbeidsulykkesbegrepet vil danne bakgrunn for den videre redegjørelsen for anvendelsen av yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c på skader.

Min drøftelse vil være avgrenset til å gjelde yrkesskedeforsikringsloven som ansvarsgrunnlag for erstatning ved yrkesskader. Sykdommer som er dekningsmessig etter yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b, er regulert ved forskrift med hjemmel i folketrygdloven § 13-4, og vil ikke bli særskilt behandlet i denne fremstillingen.

Ettersom yrkesskedeforsikringsloven er av relativt ny dato, vil forarbeidene til loven ha vesentlig betydning ved tolkningen av ansvarsvilkårene, og da særlig i relasjon til forståelsen av bestemmelsen i bokstav c, som det foreligger svært lite annet materiale om. Forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven er NOU 1988: 6 *Erstatning og forsikring ved yrkesskade*, og Ot.prp. nr. 44 (1988-89) *Om lov om yrkesskedeforsikring*.

I kapittel to vil jeg innledningsvis gi en generell fremstilling av yrkesskedeforsikringsloven som ansvarsgrunnlag ved yrkesskader.

I kapittel tre vil jeg redegjøre for arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a. Jeg vil under punkt 3.2 følgende beskrive det markerte ulykkesbegrepet, og under 3.3 følgende det avdempede ulykkesbegrepet.

I kapittel fire vil jeg gjøre en analyse av bestemmelsen i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c, som supplerende ansvarsgrunnlag ved skader.

2 Yrkesskedeforsikringsloven som ansvarsgrunnlag

2.1 Dekningsområde og ansvarsvilkår

Frem til yrkesskedeforsikringsloven ble vedtatt var den økonomiske dekningen ved yrkesskader og yrkessykdommer i arbeidslivet basert på ulike typer frivillige avtaler. Det kunne være avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker om direkte kompensasjon ved yrkesskader, eller avtale som forpliktet arbeidsgiver til å tegne forsikring til fordel for arbeidstaker. Partenes organisasjoner var ofte koblet inn ved slike avtaler, og de ulike kompensasjonsordningene ble gjerne innført i forbindelse med tariffrevisjon.²

Ettersom det var frivillig for arbeidsgiver å inngå avtale om kompensasjon ved yrkesskader, var det imidlertid mer eller mindre tilfeldig om dekning forelå når skade inntraff, og den enkelte arbeidstakers erstatningsrettslige vern var således avhengig av i hvilken bedrift han var ansatt.³

Obligatorisk yrkesskedeforsikring ble innført ved yrkesskedeforsikringsloven, lov 16. juni 1989 nr. 65, som trådte i kraft første januar 1990. Yrkesskedeforsikringsloven innførte en straffesanksjonert plikt for arbeidsgiver til å tegne forsikring til fordel for sine ansatte gjennom lovens § 19 jf. § 3. Den skadelidte arbeidstaker er videre gitt et direkte krav mot arbeidsgivers forsikrer jf. § 5, uavhengig av om noen er erstatningsrettslig ansvarlig. For arbeidsgiver virker forsikringen som en ansvarsforsikring, jf. § 4, tredje ledd.⁴

Yrkesskedeforsikringslovens dekningsområde og ansvarsvilkår fremgår av bestemmelsene i § 10 og § 11.

Yrkesskedeforsikringen skal dekke skader og sykdommer som arbeidstaker påføres ”i arbeid, på arbeidsstedet i arbeidstiden”, jf. § 10. Bestemmelsen uttrykker de såkalte

² Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 32.

³ Lars Olav Skårberg, Marianne Reusch, *Yrkesskade*, Oslo 2003, s. 30.

⁴ Peter Lødrup, Morten Kjelland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave 2009, s. 249.

bedriftsvilkårene og fastsetter de ytre grensene for yrkesskadedekningen hva angår tidsrom og situasjon.

Hvilke skader og sykdommer som skal dekkes av forsikringen fremgår videre av yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd, bokstav a til c. Dekningsmessige skader er skader som er *”forårsaket av arbeidsulykke”*, jf. bokstav a, og andre skader som *”skyldes påvirkning fra skadelige (...) arbeidsprosesser”*, jf. bokstav c.

Ansvarsvilkårene i yrkesskedeforsikringsloven fungerer som alminnelig erstatningsrettslig ansvar grunnlag, og utløser betalingsplikt for forsikringsselskapet for det tap som ellers skulle vært kompensert etter de alminnelige erstatningsregler.

Kravene til årsakssammenheng og bevis følger de alminnelige erstatningsrettslige prinsipper; det foreligger årsakssammenheng dersom ulykken har vært en nødvendig og ikke uvesentlig betingelse for skadens inntreden, og ulykken må fremtre som den mest sannsynlige eller nærliggende årsak til skaden. Det er videre skadelidte som har bevisbyrden for at det foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng.⁵

Yrkesskedeforsikringsloven som ansvar grunnlag ved yrkesskader er i vesentlig grad knyttet til begrepet *”arbeidsulykke”*, jf. § 11 første ledd bokstav a. Begrepet stiller krav til den skadevoldende begivenhet og sammenholdt med bedriftsvilkårene i § 10, krav til den situasjonen skadelidte må være i på skadetidspunktet for å være yrkesskadedekket. Tolkningen av begrepet *”arbeidsulykke”* er derfor av stor betydning for avgrensningen av yrkesskedeforsikringslovens dekningsområde ved skader.

Yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c angir et supplerende ansvar grunnlag, og dekker *”annen skade”* enn dem som er regulert i bokstav a.

⁵ NOU 2004: 3, *Arbeidsskedeforsikring*, s. 68 og 69. I henhold til sykdommer som skal likestilles med yrkesskader, jf. § 11 første ledd bokstav b, er det imidlertid en snudd og skjerpet bevisbyrde, jf. § 11 andre ledd, ved at det er forsikringsgiver som har tvilsrisikoen for at en presumert årsakssammenheng likevel ikke foreligger.

Bestemmelsen åpner for dekning av en mellomkategori av yrkesskader, som verken er følge av arbeidsulykke eller er å anse som belastningslidelser.⁶

Bokstav c utløser ansvar for forsikringsselskapet dersom skaden skyldes ”påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser”, og representerer en utvidelse av yrkesskadeforsikringsloven som ansvarsgrunnlag ved skader.

3 Arbeidsulykkesbegrepet

3.1 Innledning

I denne delen av avhandlingen vil jeg redegjøre for de sentrale trekk ved arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.

Frem mot årtusenskiftet behandlet Høyesterett bare to saker om yrkesskader; Baltic dommen i Rt. 1969 s. 1308 og Krigsulykke dommen i Rt. 1985 s. 156.⁷ Fra årtusenskiftet har Høyesterett behandlet et stort antall saker om yrkesskadeerstatning, og flere av avgjørelsene dreier seg om forståelsen av begrepet ”arbeidsulykke” som vilkår for erstatning.

Ytelser ved yrkesskader reguleres av to ulike regelsett; bestemmelsene om særlige fordeler ved yrkesskader i folketrygdloven kapittel 13, og reglene om erstatning ved yrkesskader på objektivt grunnlag gjennom lov om yrkesskadeforsikring.

Gjennom ansvar på objektivt grunnlag er formålet å plassere en risiko for tilfeldig skade som oppstår ved en gitt aktivitet, hos den som er nærmest til å bære det

⁶ Yrkesskadedekningen omfatter ikke lidelser som følge av slitasje over tid på muskel- og skjelettsystemet, de såkalte belastningslidelsene. Lovgivers valg var i hovedsak begrunnet i administrative og økonomiske konsekvenser, da belastningsskader reiser kompliserte årsaksproblemer, jf. Ot.prp. nr.44 (1988-89), s. 55.

⁷ Asbjørn Kjønstad, ”Yrkesskadene og rettsutviklingen”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2007 årgang 4 nr. 1/2, s. 1-2.

økonomiske tapet dersom risikoen materialiserer seg. For yrkesskadene sin del har lovgiver valgt å plassere dette ansvaret hos arbeidsgiver gjennom den obligatoriske forsikringsordningen og hos folketrygden.

Det er imidlertid tydelig understreket i forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven at det ikke er meningen at alle skader som skjer på arbeidsplassen eller i arbeidstiden skal dekkes av det objektive ansvaret.⁸ Dette var noe av grunnen til at lovgiver valgte å knytte yrkesskadeforsikringen til folketrygdens arbeidsulykkesbegrep, slik at et vilkår for dekning er at den skadevoldende begivenhet tilfredstiller de krav til ulykkeshendelse som er etablert for dette begrepet.⁹

Før vedtakelsen av yrkesskadeforsikringsloven fantes det allerede en rikholdig praksis fra Trygderetten om innholdet av arbeidsulykkesbegrepet i relasjon til folketrygdloven fra 1966.¹⁰

Det er således i forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven lagt til grunn at begrepet skal forstås på samme måte som i folketrygdloven, og det er forutsatt at Trygderettens praksis kan gi veiledning ved tolkningen av arbeidsulykkesbegrepet.¹¹

De krav til ulykkeshendelsen som er utpenslet gjennom avgjørelser fra Trygderetten, ble ved vedtakelsen av folketrygdloven av 1997 forsøkt kodifisert gjennom den definisjonen som er inntatt i lovens § 13-3 andre ledd.¹²

Arbeidsulykkesbegrepet er i folketrygdloven § 13-3 andre ledd beskrevet slik:

”Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.”

⁸ NOU 1988: 6, s. 72.

⁹ Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s.55-56 og 89.

¹⁰ Lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd (opphevet).

¹¹ Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s. 89.

¹² Folketrygd (folketrygdloven) Ot.prp. nr. 29 (1995-96) s. 130.

Dermed vil avgjørelser om forståelsen av arbeidsulykkesbegrepet etter bestemmelsen i folketrygdloven § 13-3 andre ledd være relevant også for drøftelsen av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.¹³

3.1.1 Arbeidsulykkesbegrepets innhold

I yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a, jf. folketrygdloven § 13-3 andre ledd, ligger det innbakt to alternative situasjoner som beskriver når en skade er å anse som forårsaket av arbeidsulykke. I folketrygdloven § 13-3 andre ledd første punktum er det markerte arbeidsulykkesbegrepet definert. Denne definisjonen beskriver det man gjerne karakteriserer som den klassiske ulykkeshendelse. I § 13-3 andre ledd, andre punktum, er det avdempede arbeidsulykkesbegrepet formulert. Formuleringen av det avdempede ulykkesbegrepet inneholder flere skjønnsmomenter, og vurderingen blir først aktuell i situasjoner hvor det ikke har skjedd noe markert ulykkesartet, men hvor andre grunner tilsier at det likevel er tale om et ulykkesmoment.¹⁴

I Trygderettens praksis har det som hovedregel blitt ansett å foreligge arbeidsulykke i alle tilfeller hvor en markert ytre begivenhet har forårsaket akutt skade; arbeidstaker skaller hodet i en dørkarm, klemstrer fingeren i kasseapparatet eller får en skiftenøkkel i hodet.

Derimot hadde Trygderetten lenge en restriktiv praksis med hensyn til skader som følge av avdempet ulykkeshendelse. Slike skader vil typisk skyldes kraftanstrengelser og påkjenninger som følge av bevegelser i en kroppslig uheldig stilling, hvor ulykkesmomentet ofte ikke er mulig for en utenforstående å observere.

I en prinsipiell kjennelse, den såkalte "*Arbeidsulykkes kjennelsen*" fra 1970, åpnet Trygderetten for å utvide arbeidsulykkesbegrepet til også å omfatte tilfeller hvor det ikke hadde inntruffet en hendelse av mer markert karakter, "*...dersom det på annen*

¹³ Rt. 2006 s. 1642 som jeg refererer under punkt 3.2.1 gjaldt forståelsen av bestemmelsen i folketrygdloven § 13-3 andre ledd.

¹⁴ NOU 1988: 6, s. 36.

måte kan påvises å foreligge en usedvanlig påkjenning som ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer... ”¹⁵

Godkjennelsespraksisen var i årene som fulgte fremdeles restriktiv, men etter hvert ble denne setningen innarbeidet og anerkjent som alternativ begrunnelse for å anse en hendelse som forårsaket av arbeidsulykke.

Arbeidsulykkesbegrepet ble således utvidet til også å omfatte konkret tidsbegrenset hending, dersom denne medfører en usedvanlig påkjenning som ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer.

Rettsteknisk gir det markerte ulykkesbegrepet en klarere norm for avgrensning, men rettspolitisk er det for snevert. Når arbeidstaker påføres skade som følge av påkjenninger som går ut over det han må forvente i sin arbeidssituasjon, bør ikke det erstatningsrettslige vernet være betinget av at det foreligger et ytre element i situasjonen som er synbart for tredjemann. Svært mange skader som har sin årsak i arbeidet ville da falt utenfor arbeidsulykkesbegrepets rammer. På denne bakgrunn valgte derfor lovgiver å utvide kretsen av yrkesrelaterede skader som går inn under yrkesskadedekningen, til også å omfatte skader som er følge av avdempet ulykke.¹⁶

Utvidelsen av ulykkesbegrepet i relasjon til yrkesskadedeforsikringen gjør at det ikke er full parallellitet mellom yrkesskadedekningen og dekning under alminnelig ulykkesforsikring. Arbeidsulykkesbegrepet kan derfor ikke nødvendigvis tolkes i samsvar med kildematerialet tilknyttet ulykkesforsikringen.¹⁷

3.1.2 Relativisering av ulykkeshendelsen

Av de to alternative ulykkeshendelsene i yrkesskadedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a er det i det avdempede ulykkesbegrepet at de skjønsmessige vurderingene

¹⁵ Trygderettens kjennelse 25. juni 1970 i ankesak 138/68, referert i Ole – Erik Øie, *Trygderetten og dens rettsanvendelse*, Oslo 1994, s. 403.

¹⁶ Bjarte Thorson, ”Arbeidsulykkesbegrepet – det klassiske og det avdempede begrep. Høyesteretts dommer 21. desember 2009 (HR-2009-2379-A og HR-2009-2380-A)”, *Nytt i privatretten*, 2010 årgang 12 nr. 1, s. 13 – 15.

¹⁷ Skårberg og Reusch, s. 51.

kommer klarest frem; dette ved at det sentrale her er en vurdering av hva som er *normalt i skadelidtes arbeid* (min utheving). Det er påkjenninger som avviker tilstrekkelig fra det ordinære som er dekningsmessig, og denne bedømmelsen åpner for en relativisering av ulykkeshendelsen.

I Rt. 2006 s. 1642 formulerte Høyesterett en norm som medfører at bedømmelsen av skadehendelsen også i relasjon til det markerte ulykkesbegrepet er relativ.

Vurderingen tar utgangspunkt i ordlydens vilkår om at *hendelsen må være uventet* (min utheving). Dermed kan normalitet også her sies å være et stikkord; for at en hendelse skal være uventet kreves som regel at den avviker fra det som er normalt. Denne vurderingen vil dermed i noen grad være relativ, hensett til hva slags arbeidssituasjon vedkommende normalt befinner seg i.

Bedømmelsen av om det har oppstått noe *"uventet"* eller *"usedvanlig"* er ikke objektivisert, men skal ses i forhold til skadelidtes individuelle situasjon på skadetidspunktet.¹⁸ Dertil kan dommen i Rt. 2005 s. 1757, som jeg vil behandle under punkt 3.3.1, tyde på at skadelidtes subjektive oppfatning på skadetidspunktet ble tillagt avgjørende vekt ved bedømmelsen.¹⁹

I den relativiserte vurderingen av skadehendelsen vil flere momenter ha betydning. Svært sentralt i denne vurderingen er i hvilken grad skadelidtes arbeidssituasjon i sin alminnelighet frembyr en større eller mindre grad av risiko.

I en ofte referert kjennelse av Trygderetten ble det således uttalt at *"...Arbeidet på de forskjellige arbeidsplasser vil skje under ulike grader av risiko for hendinger av ulykkeskarakter...Så fremt et arbeid er utført under forhold nær faregrensen, bør det ut fra en totalvurdering bedømmes om det mest nærliggende er å godta hendingen som arbeidsulykke, det vil si hending av plutselig eller uventet art..."*²⁰

¹⁸ Skårberg og Reusch, s. 52.

¹⁹ Skadelidte feiloppfattet situasjonen og foretok en avvergemanøver for å unngå det han trodde var en stålbjelke som kom mot ham.

²⁰ Trygderettens kjennelse 26.juni 1986 i ankesak 1179/84, referert i Øie, s. 408.

I flere avgjørelser ser risikomomentet reelt sett ut til å ha spilt den avgjørende rollen for vurderingen av ulykkeshendelsen, men det er likevel sjelden angitt som den direkte begrunnelsen for resultatet. Begrunnelsene kan ofte virke noe anstrengt og oppkonstruert, i streben etter å presse hendelsen innenfor de anerkjente grensene for arbeidsulykkesbegrepet; det vil si ytre hending av plutselig og uventet art, eller ekstraordinær påkjenning utenfor arbeidets alminnelige rammer.²¹

Realiteten i svært mange avgjørelser, både i relasjon til det markerte og det avdempede arbeidsulykkesbegrepet, ser likevel ut til å være at risikoelementet spiller en avgjørende rolle ved den relativiserte bedømmelsen av om en hendelse fyller kravene til "*arbeidsulykke*".

3.2 Det markerte ulykkesbegrepet

3.2.1 Rt. 2006 s. 1642 – Fotball dommen

Rt. 2006 s. 1642 gjaldt krav om godkjenning av fotballskade som yrkesskade etter folketrygdloven § 13-3 andre ledd. A var profesjonell fotballspiller, og skaden oppsto da han under en NM kamp var blitt utsatt for en stygg takling bakfra av en motspiller.

Høyesterett bemerker innledningsvis, i avsnitt 26, at det var på det rene at taklingen hadde påført A en personskade, og at skaden hadde skjedd mens han var yrkesskadedekket.

Høyesterett presiserer videre at det ikke har vært meningen at enhver yrkesrelatert skade skal gi rett til yrkesskadedekning; det er et bevisst valg fra lovgivers side når kun en nærmere angitt del av de yrkesrelaterte skader skal være omfattet, jf. dommens avsnitt 31. Kun skader som skyldes en "*arbeidsulykke*" gir rett til yrkesskadedekning.

²¹ I analysen av Trygderettspraksis fra 1986 og senere ser Øie som et gjennomgående trekk ved avgjørelsene at retten forsøker å finne forklaringsgrunner for å kunne godkjenne et tilfelle som arbeidsulykke, s. 413.

Avgjørende for yrkesskadedekningen blir således forståelsen av begrepet "arbeidsulykke".

På bakgrunn av tidligere praksis, slår Høyesterett i avsnitt 29 fast at selv om ordlyden i § 13-3 andre ledd tilsier at vilkårene er alternative, foreligger arbeidsulykke først når en hending har inntruffet "plutselig" og "uventet" (min utheving).

For den nærmere presisering av hva som ligger i begrepet "arbeidsulykke", viser Høyesterett i dommens avsnitt 32 til 35, til forarbeider, rundskriv og avgjørelser fra Trygderetten. For at en hendelse skal kunne karakteriseres som plutselig og uventet er det en forutsetning at hendelsen avviker fra normal arbeidsrutine. Høyesterett finner imidlertid støtte i praksis og teori for at spørsmålet om hvor store avvik fra det normale som kreves, vil variere avhengig av hvor stor grad av risiko som normalt følger av vedkommende arbeid.

Deretter stiller Høyesterett opp en generell norm for vurderingen av om det foreligger en plutselig og uventet hendelse som kan karakteriseres som arbeidsulykke:

*"Hva som må anses plutselig og uventet vil måtte bedømmes ut fra i hvilken sammenheng hendelsen finner sted. Mens det å skli, falle eller bli dyttet overende, i en rekke sammenhenger har vært ansett tilstrekkelig til å tilfredstille lovens krav, vil slike hendelser klart nok ligge innenfor rammen for arbeidet til en profesjonell fotballspiller. Dette innebærer en form for relativisering av kravet til ulykkehendelse. Den ordinære utførelse av arbeidet, herunder sammenstøt med motspillere, vil selv om de fører til skade, normalt ikke kunne anses som yrkesskade. Spørsmålet er hvor vesentlig avviket fra det ordinære må være for at en arbeidsulykke foreligger."*²²

Med dette formulerer Høyesterett et nytt kriterium for vurderingen av om det foreligger arbeidsulykke etter det markerte arbeidsulykkesbegrepet.

²² Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 36.

Høyesterett går i avsnitt 37 videre til å anvende relativiseringsnormen i forhold til den risiko for skade som profesjonelt fotballspill medfører, på generelt grunnlag. Denne risikoen er betydelig, og Høyesterett legger til grunn at en vesentlig del av risikoen faller utenfor yrkesskadedekning, da skader ofte vil være et resultat av den ordinære utførelse av arbeidet som profesjonell fotballspiller.

Skader som vil falle inn under yrkesskadedekningen er skade som følge av hendelser som avviker fra spillets ordinære gang; altså utslag av en uventet, atypisk risiko. På bakgrunn av den tidligere gjennomgangen av praksis fra Trygderetten legger Høyesterett til grunn at hvor arbeidet i sin normale gang utføres nær faregrensen, stilles det ikke krav om et betydelig avvik fra det ordinære.

Høyesterett viser i dommens avsnitt 38, til Trygderettens kjennelse 4. november 2005 i sak 05/01326, hvor det blir oppsummert en rekke momenter det kan legges vekt på ved vurderingen av om skade, pådratt under profesjonell lagidrett, er å anse som forårsaket av arbeidsulykke.²³

Etter Høyesteretts syn utgjør disse momentene en dekkende beskrivelse av de hovedelementer som ”...normalt vil inngå ved avgjørelsen av om det foreligger en arbeidsulykke...”²⁴

Deretter går Høyesterett over til å anvende relativiseringsnormen konkret på sakens faktum og den aktuelle skaden, og konkluderer med at den hendelse A ble utsatt for, atskilte seg markert fra spillets ordinære gang, og at den hadde et betydelig skadepotensial. Skaden måtte derfor anses som en arbeidsulykke etter folketrygdloven § 13-3 andre ledd, første punktum.

²³ TRR-2005-01326.

²⁴ Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 39.

3.2.2 Kravene til skadehendelsen

Trygderetten hadde i Fotballdommen avslått skadelidtes krav om yrkesskadeerstatning, med den begrunnelse at skaden var oppstått som følge av spilllets ordinære gang, og dermed ikke kunne regnes som *"uventet"*.

Høyesterett bekrefter at vurderingen av hva som er å anse som *"plutselig"* og *"uventet"*, jf. ftrl. § 13-3 andre ledd, første punktum, må foretas i lys av i hvilken sammenheng hendelsen finner sted. Dette innebærer at kravet til ulykkeshendelsen i en viss utstrekning er relativt.²⁵

Høyesterett formulerer her, med egne ord, en relativisering av kravet til ulykkeshendelse, som langt på vei svarer til den vurderingen som skal foretas etter, og som er definert i det avdempede ulykkesbegrepet jf. ftrl. § 13-3 andre ledd, andre punktum, nemlig kravet om at påkjenningen må være *"usedvanlig i forhold til det som er normalt i skadelidtes arbeid"*.

Videre avklarer Høyesterett at vilkårene *"plutselig"* **eller** *"uventet"* er kumulative og ikke alternative slik ordlyden skulle tilsi (min utheving).

At den ytre hendingen skjer plutselig er altså ikke tilstrekkelig som ulykkesmoment etter første punktum, hendelsen må samtidig komme uventet på arbeidstakeren. Med uventet må det her forstås at hendelsen ikke kan forventes eller påregnes.

For å vurdere hvor vidt en hendelse er påregnelig for arbeidstaker, er det naturlig å ta utgangspunkt i hva som er normalt i vedkommendes arbeid, jf. Høyesteretts presisering i avsnitt 36 om at hvorvidt det foreligger en arbeidsulykke, må vurderes *"...ut i fra hvilken sammenheng hendelsen finner sted..."*.²⁶

²⁵ Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 36.

²⁶ Morten Gaarder, "Yrkesskedeforsikringsloven og Bolteløft-dommen", *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2009 årgang 6 nr. 4, s. 256 – 292.

Høyesterett kom etter en konkret vurdering til at avviket fra det påregnelige og vanlige i det foreliggende tilfellet var tilstrekkelig i det hendelsen atskilte seg markert fra spilllets ordinære gang og hadde et stort skadepotensial.²⁷

Som ledd i begrunnelsen viser Høyesterett i avsnitt 34 til en formulering som ofte er brukt i Trygderettens praksis; så fremt et arbeid er utført under forhold nær faregrensen, kreves det bare et lite avvik fra normal arbeidsrutine for at en hendelse skal kunne anses å være av plutselig og uventet art. Denne formuleringen er imidlertid i utgangspunktet brukt for å legitimere godkjenning av hendelser under det avdempede ulykkesbegrepet, i tilfeller hvor påkjenningen ikke kan sies å ligge utenfor arbeidets alminnelige rammer og således mangler et egentlig ulykkesmoment.²⁸

Det kan ved avgjørelsen i Rt. 2006 s. 1642 synes som om Høyesterett til en viss grad visker ut skillet mellom det markerte og det avdempede ulykkesbegrepet, i relasjon til hvilke krav som stilles til skadehendelsen.

Etter det markerte ulykkesbegrepet skal skaden i følge forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven godkjennes som yrkesskade dersom den skadevoldende hendelse fremtrer som uventet eller uforutsett og med en viss plutselighet, uten hensyn til om man egentlig kan si at påkjenningen ligger utenfor arbeidets alminnelige ramme. Spørsmålet om påkjenningen eller belastningen ligger utenfor den alminnelige ramme blir først aktuelt når det ikke har skjedd noe markert ulykkesartet, men hvor ulykkesmomentet ligger i det usedvanlige i forhold til den daglige påkjenningen.²⁹

Ved å formulere en relativ norm for bedømmelsen av om det foreligger en markert arbeidsulykke, hvor man i likhet med det avdempede ulykkesbegrepet foretar en konkret vurdering av arbeidstakers normale arbeidssituasjon, har Høyesterett brakt de to arbeidsulykkebegrepene i bedre harmoni med hverandre.

²⁷ Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 45.

²⁸ Se den prinsipielle kjennelsen i TRR–1984–1179, som omhandlet en servicemann som fikk muskelstrekk i ryggen mens han utførte sedvanlig arbeid i en smøregrav under en traktor.

²⁹ NOU 1988: 6, s. 36. Denne tolkningen av arbeidsulykkesbegrepet er forutsatt å være i samsvar med praksis fra Trygderetten.

Det er altså ikke gitt at en markert ytre hendelse vil kvalifisere som arbeidsulykke, dersom denne typen hendelser må anses påregnelig. Bedømmelsen av om hendelsen kvalifiserer som arbeidsulykke er relativ, og hvilke krav som stilles til skadehendelsen vil dermed kunne variere ut i fra skadelidtes arbeidssituasjon.

3.2.3 Risikovurderingen i det markerte ulykkesbegrepet

I Fotballdommen foretar Høyesterett en slik type av ulykkesvurdering som forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven forbeholder tilfeller hvor det ikke har skjedd en markert ulykkesartet hendelse. Dette til tross for at det i saken hadde funnet sted en markert ytre hendelse.

Den markerte ulykken suppleres således med en helhetsvurdering, hvor arbeidets alminnelige risiko og de ordinære påkjenningene, blir vurdert opp i mot den konkrete hendelsen.

Det kan her virke som om Høyesterett legger til grunn at arbeidstakere i yrker som i alminnelighet innebærer flere, kjente risikoelementer, har akseptert en større risiko enn arbeidstakere i mindre risikoutsatte yrker. Er arbeidssituasjonen lite risikopreget, vil en ytre hendelse gjerne også uten videre ha det ulykkesmoment som det markerte ulykkesbegrepet forutsetter.

Helhetsvurderingen som oppstilles i Fotballdommen, tar på denne måten sikte på å avklare om den risiko som realiserte seg, var en kjent eller ukjent risikofaktor. Har en kjent, og således akseptert risiko materialisert seg i skade, kan ikke ulykken anses som ”*plutselig*” og ”*uventet*”, og er dermed ingen arbeidsulykke.³⁰

I avgjørelsen slår likevel Høyesterett fast at det i særlig risikoutsatte yrker ikke kreves vesentlige avvik fra det ordinære før en hendelse kan regnes som en arbeidsulykke

³⁰ Lars Marcus Evensen, ”Høyesteretts dom om yrkesskade i ”Fotballdommen” – Rt. 2006 s. 1642”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2007 årgang 4 nr. 1/2, s. 87 – 101.

etter det markerte ulykkesbegrepet.³¹ Dette kan fremstå som noe selvmotsigende, da det i yrker med generelt lav risiko, sjelden blir aktuelt å spørre om avvik fra det normale i tilfeller hvor det har skjedd en markert ulykkeshendelse; klemstrer for eksempel skadelidte fingeren i skuffen på kasseapparatet, eller faller i en trapp, er dette i utgangspunktet tilstrekkelig som arbeidsulykke etter første punktum.³²

Høyesterett slutter seg i Fotballdommen til Trygderettens oppsummering av momenter som kan inngå i vurderingen av ulykkeshendelsen, og slår samtidig fast at den utgjør en dekkende beskrivelse av de hovedelementer som *normalt vil inngå ved avgjørelsen av om det foreligger en arbeidsulykke* (min utheving).

Formuleringen tyder på at Høyesterett her uttaler seg på generelt grunnlag, slik at normen om relativisering, og de momenter som kan inngå i den, ikke er reservert for idrettsskader, men vil gjelde generelt med hensyn til vurderingen av om det foreligger arbeidsulykke etter det markerte ulykkesbegrepet.³³

Det kan dermed spørres om den relativiseringsnormen som Høyesterett stiller opp i Fotballdommen også har anvendelse på arbeidstakere i andre risikoutsatte yrker, som for eksempel polititjenestemenn og brannmenn, slik at også en vesentlig del av risikoen i slike yrker faller utenfor yrkesskadedekningen.

For brannmenn vil slukningsarbeid, røykdykking og lignende være en ordinær del av arbeidet. Den enkelte arbeidstaker eksponerer seg under slike arbeidsprestasjoner for en betydelig grad av risiko, og det vil slik sett ikke være upåregnelig om det oppstår skader under arbeidet. Likevel kan det ikke være riktig å hevde at skader som oppstår under slukningsarbeid og lignende, heller ikke mindre skader, må påregnes som en ordinær del av arbeidet og således vil falle utenfor yrkesskadedekningen. Til tross for at skader i en slik situasjon vil være påregnelig, må det likevel sies å representere et avvik fra det normale i de tilfellene utfallet av arbeidet er en ulykke.

³¹ Rt. 2006 s. 1642, avsnitt 34-35.

³² NOU 1988: 6, s. 36, hvor utvalget viser til ”typiske ulykkeshendelser”.

³³ Morten Gaarder, ”Arbeidsulykkesbegrepet – betraktninger med utgangspunkt i Palle-kjennelsen, Rt. 2007 s. 882”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2008 årgang 5 nr. 1/2, s. 62 – 82.

Profesjonelle idrettsutøvere har en langt større skadefrekvens enn arbeidstakere på de fleste andre livsområder, og som Høyesterett understreker, vil i relasjon til profesjonelle fotballspillere en vesentlig del av yrkesrisikoen falle utenfor yrkesskadedekningen. Etter min mening kan dommen likevel ikke tolkes dit hen at den på generelt grunnlag innebærer et ”aksept av yrkesrisiko” synspunkt.³⁴

Spesielt for idrettsutøvere i kontaktsport, er det gjerne en forutsetning at man går offensivt inn i taklinger med motspillere, og spillet vil dermed ofte involvere en rekke mindre alvorlige, ulykkesartede hendelser. Det er derfor nødvendig å trekke en grense for at ikke yrkesskadedekningen skal bli altomfattende, ved å si at enkelte hendelser må påregnes som del av spillets ordinære gang. Og dermed blir den relative vurderingen av kontekst, og ordinære versus ekstraordinære risikoelementer viktig.

Det er således nærliggende å tro at skader på idrettens område her vil stå i en særstilling. For andre yrkesgrupper, også de med høy grad av daglig risiko, er det som nevnt vanskelig å tenke seg situasjoner hvor en markert ulykkeshendelse ikke vil omfattes av yrkesskadedekningen, med den begrunnelse at den er resultat av en ordinær utførelse av arbeidet.

Her vil nok spørsmålet om hendelsen ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer først og fremst bli aktuelt når det ikke har skjedd noe markert ulykkesartet, selv om denne vurderingen også ved markert ulykkeshendelse følger implisitt av vilkåret om at hendelsen må være ”*uventet*”.

³⁴ Lars Marcus Evensen, ”Høyesteretts dom om yrkesskade i ”Fotballdommen” – Rt. 2006 s. 1642”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2007 årgang 4 nr. 1/2, s. 87 - 101, reiser spørsmålet om ikke Høyesterett har brakt liv i læren om ”aksept av risiko”, ved sitt forbehold om at en vesentlig del av risikoen ved profesjonelt fotballspill vil falle utenfor yrkesskadedekningen. Han problematiserer videre hvilken overføringsverdi synspunktet eventuelt kan ha til andre risikoutsatte yrker.

3.3 Det avdempede ulykkesbegrepet

3.3.1 Rt. 2005 s. 1757 – Skyggekjennelsen

Rt. 2005 s. 1757 – Skyggekjennelsen, gjaldt krav om erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven. Spørsmålet for Høyesterett var om skaden var forårsaket av en ”*arbeidsulykke*” og dermed hadde karakter av yrkesskade. Hendelsen ble vurdert etter det avdempede ulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd, bokstav a, jf. folketrygdloven § 13-3 annet ledd, annet punktum..

Skadelidte A, som var industrirørlegger, hadde under sitt arbeid på en modul til oljevirkksomheten, pådratt seg en skade i høyre kne. Han hadde tatt seg inn under et stillas for å hente noen bolter, og da det var lavt under stillaset var han tvunget til å bevege seg på huk mens han hentet boltene. I det han skulle reise seg opp igjen oppfattet A at det kom en stålbjelke mot ham, eller at den i hvert fall var så nær at han ville støte hodet mot den om han reiste seg. For å unngå å støte hodet mot bjelken foretok skadelidte en hurtig avvergeманøver, fremdeles i sittende stilling, slik at det oppsto en vridning i hans høyre kne.

Det var imidlertid aldri en reell fare for at A skulle treffe stålbjelken; den var ikke i bevegelse, og den var heller ikke så nær at det var nødvendig å vri seg unna for ikke å treffe den. Skadelidtes feilaktige oppfatning av situasjonen skyldtes antakeligvis en skygge fra stålbjelken.

For å fastlegge det nærmere innholdet av begrepet ”*arbeidsulykke*”, tar Høyesterett i avsnitt 31 utgangspunkt i forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven, og viser til forutsetningen der om at ”*arbeidsulykke*” skal forstås på samme måte som i folketrygdloven.

Begrepet ”arbeidsulykke” i folketrygdloven har fått sitt innhold gjennom rikholdig praksis fra Trygderetten, og denne praksis var ment kodifisert ved den definisjonen som er inntatt i loven fra 1997 § 13-3 andre ledd.³⁵

Høyesterett gjennomgår i dommens avsnitt 33 til 44, praksis fra Trygderetten fra tiden før folketrygdloven av 1997 ble vedtatt, og finner at denne praksis ikke oppstiller noe absolutt krav om at skaden må være forårsaket av en *ytre* begivenhet (min utheving).

Høyesterett utleder videre i avsnitt 34 til 42, at i tilfeller hvor skadelidte uventet er blitt utsatt for en usedvanlig påkjenning eller belastning som ligger utenfor arbeidets alminnelige ramme, eller som har oppstått under spesielt vanskelige arbeidsforhold som er forbundet med skaderisiko, utgjør dette i seg selv tilstrekkelig ulykkesmoment.

Også et stort antall senere avgjørelser av Trygderetten var fremlagt for Høyesterett i saken. I denne forbindelse slår Høyesterett på generelt grunnlag fast, at avgjørelser fra Trygderetten må tillegges vekt i den utstrekning de kan tas som uttrykk for eller har gitt seg utslag i en fast og konsistent praksis, jf. avsnitt 45. Også denne praksis videreførte de kriterier som var blitt utviklet under folketrygdloven av 1966, jf. dommens avsnitt 46.³⁶

På bakgrunn av den gjennomgatte praksis stiller Høyesterett opp følgende regel for forståelsen av definisjonen av ”arbeidsulykke” i folketrygdloven § 13-3 andre ledd, andre punktum:

”I tilfeller hvor arbeidstakeren på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller av andre grunner er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning, stilles (det ikke) noe tilleggskrav om ytre hending. I slike tilfeller vil den vanskelige

³⁵ Rt. 2005 s. 1757, avsnitt 41 jf. 32.

³⁶ Dette er i samsvar med Eckhoffs rettskildelære og hans syn på vekten av forvaltningspraksis som rettskildefaktor. Synspunktet er imidlertid ikke ubestridt. I relasjon til Trygderettens avgjørelser, hvor det er tale om en privat parts rettigheter overfor det offentlige, vil rettssikkerhetshensynet gjennomgående tale for å tillegge praksis i favør av den private part større vekt enn praksis i dennes disfavør. Det kan derfor problematiseres hvilken overføringsverdi Trygderettens avgjørelser bør ha til et partsforhold som består av to private rettssubjekter; skadelidte og yrkesskadeforsikreren.

*arbeidssituasjonen eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning, i seg selv kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment.*³⁷

Anvendt på den konkrete saken fant Høyesterett at A, da hendelsen skjedde, befant seg i en vanskelig arbeidsstilling, som innebar særlige risikomomenter. Dersom A hadde støtt hodet mot bjelken, ville det ha vært en arbeidsulykke. Som følge av den vanskelige arbeidsstilling han hadde, ble hans høyre kne utsatt for en ekstraordinær belastning da han skulle unngå bjelken. At avvergemanøveren objektivt sett ikke var nødvendig, var etter Høyesteretts mening uten betydning.

Høyesteretts konklusjon ble etter dette at skaden var forårsaket av en arbeidsulykke, og måtte anses som en yrkesskade i henhold til yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.³⁸

3.3.2 Kravene til skadehendelsen

Høyesterett tolker i Skyggekjennelsen ordlyden i ftrl. § 13-3 andre ledd utvidende på bakgrunn av lovens forhistorie, og en langvarig og konsistent Trygderettspraksis. På dette grunnlag slår Høyesterett fast at *”ytre hending”* ikke er et absolutt vilkår for at skadehendelsen kan betraktes som arbeidsulykke etter det avdempede ulykkesbegrepet.

”Ytre hending” er således et relativt vilkår, som kan suspenderes av andre omstendigheter i det konkrete tilfellet.

Etter de kriterier som Høyesterett her stiller opp til erstatning for kravet om en *”ytre hending”*, jf. avsnitt 51, sammenholdt med de øvrige vilkårene i definisjonen jf. ftrl. § 13-3 andre ledd andre punktum, får man følgende regel; ulykke foreligger dersom arbeidstaker, på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller av andre grunner, er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning, som ligger utenfor rammen av det som er normalt i vedkommendes arbeid.

³⁷ Rt. 2005 s. 1757, avsnitt 51.

³⁸ Rt. 2005 s. 1757, avsnitt 52-53.

Regelen stiller krav til skadehendelsen ved at det må være tale om en ekstraordinær påkjenning eller belastning for at det skal foreligge en avdempet ulykke.

Vurderingen av hvorvidt påkjenningen er ekstraordinær skal ta utgangspunkt i skadelidtes arbeidssituasjon. For at den ekstraordinære påkjenningen eller belastningen skal utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment, må den vanskelige arbeidssituasjonen som var årsak til belastningen, etter ordlyden være usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommendes arbeid. Spørsmålet blir dermed om den aktuelle arbeidssituasjonen, lå utenfor rammen av skadelidtes normale arbeidsoppgaver.

Den ekstraordinære påkjenningen skadelidte i Skyggekjennelsen ble utsatt for var en følge av at han foretok en avvergeманøver i en kroppslig uheldig stilling. Ut i fra beskrivelsen av sakens faktum, fremstår imidlertid ikke selve den arbeidsoperasjonen han var i ferd med å utføre da skaden skjedde som helt ekstraordinært. Dersom det å bevege seg innunder et stillas på byggeplassen for å hente materiale, skal anses å ligge utenfor rammen av en industrirørleggers vanlige arbeid, innebærer dette at selv minimale avvik fra normal arbeidsprestasjon må anses som usedvanlig.

Høyesterett går i Skyggekjennelsen heller ikke konkret inn på hva retten mener ligger henholdsvis innenfor og utenfor rammen av skadelidtes normale arbeid, eller hva som må kreves av avvik fra ordinær arbeidsrutine i et tilfelle som det foreliggende.

Arbeidsoppgavene som industrirørlegger på en anleggsplass vil sannsynligvis innebære ulike grader av tunge løft og operasjoner, som må utføres i varierende høyder og arbeidsstillinger, og i et slikt variert landskap som en anleggsplass gjerne vil være. Dette må anses som vanlige arbeidssituasjoner i henhold til hva som er normalt i en industrirørleggers hverdag.

Til tross for at Høyesterett som utgangspunkt for vurderingen stiller opp det etablerte kravet til ulykkeshendelse som innebærer at påkjenningen må ligge *utenfor arbeidets alminnelige rammer*, ser dette kriteriet reelt sett ut til å ha vært uten betydning for det resultatet Høyesterett kom frem til (min utheving).

Høyesterett legger i dommens avsnitt 50 til grunn at A befant seg i en vanskelig arbeidsstilling da skaden oppsto, og at arbeidet innebar særlige risikomomenter. Videre understreker Høyesterett i avsnitt 52 at dersom A faktisk hadde støtt hodet mot stålbjelken, ville det ha vært en arbeidsulykke.

Disse uttalelsene gir et litt uklart bilde av hvordan Høyesterett vektlegger det forhold at skadelidte foretok en avverge-manøver mot det han *trodde var en ytre fare* (min utheving). Det kan se ut som om Høyesterett anser det som et ytre element at skadelidte trodde stålbjelken kom mot ham, og at dette ga hendelsen dens karakter av ulykke. Tatt i betraktning omgivelsene skadelidte arbeidet i, ville ikke en slik ulykke ha vært en usannsynlig hendelse. Dette innebærer likevel at Høyesterett likestiller skadelidtes indre opplevelse med et ytre ulykkesmoment.

Det fremstår ikke helt klart hva som her har vært avgjørende for Høyesterett, og man kan hevde at samme resultat kunne vært oppnådd ved å anvende det markerte ulykkesbegrepet. Konklusjon kunne da ha bygget på at det forhold at skadelidte, på grunn av skyggen, trodde han ville slå hodet i stålbjelken, måtte *likestilles med en ytre hendelse* og anses som en arbeidsulykke etter det markerte ulykkesbegrep (min utheving).³⁹

Høyesteretts vurdering ser på denne måten ikke ut til å være begrenset til en isolert vurdering av det avdempede ulykkesbegrepet, men bærer preg av å være mer sammensatt, hvor også elementer som kjennetegner en markert ulykkeshendelse trekkes inn. På denne måten opprettholder heller ikke Skyggekjennelsen et skarpt skille mellom de to alternative ulykkesbegrepene som ligger innbakt i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a, jf. ftrl. § 13-3 andre ledd.

I alle tilfeller ser det ut til å ha vært av stor betydning for Høyesteretts bedømmelse at skadelidte befant seg i en slik arbeidssituasjon at risikoen for å bli truffet av en bjelke

³⁹ Svein Jøsang, ”Høyesteretts dom om yrkesskade i skyggesaken”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2006 årgang 3 nr. 1/2, s. 97 - 98, er enig med dommens resultat men stiller seg kritisk til begrunnelsen, i det han mener samme resultat kunne vært nådd gjennom en tolkning av det markerte ulykkesbegrepet.

eller bli utsatt for lignende ulykkesartede hendelser, faktisk var til stede. Hadde skadelidte for eksempel befunnet seg på et kontor eller i en barnehage, ville det etter all sannsynlighet blitt stilt helt andre krav til ulykkeshendelsen.

3.3.3 Risikovurderingen i det avdempede ulykkesbegrepet

Som vist under punkt 3.3.2 synes det som om Høyesterett i Skyggekjennelsens avsnitt 52, legger vesentlig vekt på at det på arbeidsplasser som den aktuelle, er en reell risiko for at en slik ulykke som den skadelidte feilaktig trodde var i ferd med å skje, faktisk kan skje. På denne måten kan det se ut som om det faktisk at skadelidtes arbeidssituasjon i sin alminnelighet var risikabel, har influert Høyesteretts vurderingen av den konkrete skadehendelsen, som faktisk ikke innebar noe særlig ekstraordinært.

Avgjørelsen indikerer at når arbeidsmiljøet generelt innebærer en større latent risiko for skade, kommer den konkrete vurderingen av om påkjenningen ligger utenfor rammen av hva som er normalt mer i bakgrunnen, enn dersom risikobildet er mindre fremtredende.

Det samme synspunktet kommer til uttrykk i en avgjørelse fra Gulating lagmannsrett fra 2006. Her hadde en stillasarbeider fått en vridning i kneet da han, bærende på to aluminiumsspir med en vekt på omkring tyve kilo på skulderen, skulle til å gå ned en smal trapp. Skaden oppsto som følge av at skadelidte *”...kom i litt ubalanse og tråkket feil da han satte venstre fot ned i øverste trinn i leideren...”*⁴⁰

Arbeidet fant sted på en oljeplattform, og lagmannsretten viste til at risikoen, og graden av påkjenning skadelidte var utsatt for, måtte være minst den samme som tilfelle var i Skyggekjennelsen. Det ble pekt på at også skadelidte i Skyggekjennelsen hadde et fysisk krevende arbeid hvor vanskelige arbeidsstillinger neppe var uvanlig. Lagmannsretten fant det ikke tvilsomt at den belastningen skadelidte ble utsatt for, var ekstraordinær og gikk ut over det som var normalt i hans arbeid som stillasarbeider.

⁴⁰ RG-2007-345 (Gulating), spalte 7 under lagmannsrettens bemerkninger.

I NOU 1988: 6 blir det lagt til grunn at fall i trapp uten videre godtas som ulykkeshendelse. Det understrekes imidlertid videre at skader som oppstår i en vanlig trapp ved *snubling i egne ben, feiltråkking og lignende*, ikke godkjennes med mindre vedkommende faller (min utheving).⁴¹ I avgjørelsen fra Gulating Lagmannsrett inntraff hendelsen riktignok i en smal trapp på en oljeplattform, men altså som et resultat av at skadelidte tråkket skjevt, han falt ikke.

Rt. 2009 s. 1629 – Musikk lærerdommen, gir et eksempel på hvordan kravene til ulykkeshendelsen vurderes i et tilfelle hvor skadelidtes arbeidssituasjon var lite risikopreget. Avgjørelsen gjaldt en lærer som under instruksjon i dans i en musikktime, pådro seg en bruskskade i kneet. Skaden skjedde da hun, samtidig som hun fortsatte å instruere, roterte rundt for å få oppmerksomheten til elevene som sto bak henne. Som følge av friksjon mot gulvet ble foten sittende fast mens resten av kroppen roterte, og det oppsto en vridning i kneet.

Ved vurderingen av om skadelidte var blitt utsatt for en ekstraordinær påkjenning eller belastning, tok Høyesterett utgangspunkt i at undervisning i dans inngikk som en del av musikkfaget, og i alle fall ikke var en aktivitet som bare skjedde helt unntaksvis. Sammenlignet med Skyggekjennelsen, tar Høyesterett her for seg kravet om at påkjenningen må ligge utenfor arbeidets alminnelige rammer, på en måte som mer konkret og tydelig knyttes opp til selve skadehendelsen sammenholdt med skadelidtes normale arbeidssituasjon.

Det blir videre lagt til grunn at det er høyst vanlig og påregnelig at elever i ungdomsskolealder er urolige, og at det ikke lå noe faremoment i situasjonen som tilsa at skadelidte måtte handle raskt. Til sist blir det pekt på at risikoen for skade i forbindelse med danseundervisning på ungdomsskoletrinnet generelt er lav, og at man derfor ikke kan godta mindre avvik fra normal arbeidsrutine.⁴²

Det som er viktig i denne sammenheng er uttalelsen om at risikoen for skade generelt er lav. Både i Musikk lærerdommen, Skyggekjennelsen og dommen fra Gulating lagmannsrett førte en uheldig kroppslig manøver til at det oppsto vridningsskade i

⁴¹ NOU 1988: 6, side 36.

⁴² Rt. 2009 s. 1626 avsnitt 38, 39, 42.

kneet. I alle tre avgjørelsene oppsto skaden under utførelse av oppgaver som ikke var helt ekstraordinære sammenlignet med noen av de skadelidtes normale arbeid.

Utfallet i avgjørelsene ser ut til å ha sammenheng med hvor stor latent risiko det generelt er i vedkommendes arbeidssituasjon, og ikke hvilke risikomomenter som faktisk var til stede, og realiserte seg i den konkrete hendelsen.

Ettersom det avdempede ulykkesbegrepet ikke forutsetter at det har inntruffet en hendelse av mer markert karakter, vil ulykkesmomentet ofte ikke være mulig for en utenforstående å observere. Hendelsen i seg selv gir dermed nødvendigvis ikke holdepunkter for å slå fast at det foreligger en ekstraordinær påkjenningen utenfor arbeidets alminnelige rammer.

Dermed ser den konkrete bedømmelsen av ulykkeshendelsen ut til å influeres av hvorvidt arbeidssituasjonen generelt sett innebærer større eller mindre grad av skadepotensial, og et fremtredende risikobilde blir således en viktig begrunnelse for å godta hendelsen som arbeidsulykke.

Dette tilsier at det er et samspill mellom den risiko som arbeidssituasjonen i alminnelighet frembyr og vurderingen av ulykkeshendelsen, til tross for at yrkesskadedekningen ikke stiller krav om at ulykken har sammenheng med noen spesiell risiko ved selve arbeidet eller arbeidsstedet.⁴³

⁴³ NOU 1988: 6, s. 80.

4 Yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c

4.1 Innledning

Yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd c omhandler ytterligere en skadesituasjon i tillegg til de to alternative ulykkeshendelsene som er omfattet av § 11 første ledd bokstav a. Bestemmelsen dekker ”*annen skade og sykdom, dersom denne skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser*”.⁴⁴

Yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c har vært omtalt som en ”sikkerhetsventil”, og er forutsatt å ha en meget begrenset rekkevidde.⁴⁵

Bestemmelsen har heller ingen parallell i folketrygdloven, og fanger dermed opp skader som ikke vil være dekningsmessig etter folketrygdlovens yrkesskadedefinisjon.⁴⁶

I motsetning til arbeidsulykkesbegrepet i § 11 første ledd bokstav a kan man altså ikke søke veiledning i praksis etter folketrygdloven ved fastleggelsen av innholdet i bokstav c.

Forståelsen av bokstav c må således ta utgangspunkt i en tolkning av ordlyden, og forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven vil videre være av stor betydning ved fastleggelsen av bestemmelsens innhold.

Etter sin ordlyd fanger bestemmelsen opp tilfeller som ikke fyller de krav til ulykkeshendelse som arbeidsulykkesbegrepet i bokstav a forutsetter, dersom skaden har sin årsak i en ”*skadelig arbeidsprosess*”.

⁴⁴ Yforsl. § 11 første ledd bokstav c. Min drøftelse vil være begrenset til bestemmelsens anvendelse på ”*annen skade*” forårsaket av ”*skadelige arbeidsprosesser*”. Jeg vil derfor i hovedsak knytte drøftelsen til disse vilkårene i bestemmelsen.

⁴⁵ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 46 og 59.

⁴⁶ Skårberg og Reusch s. 74.

Ordlyden er vid, og en språklig forståelse av bestemmelsen kunne tilsi at den gir hjemmel for erstatning dersom det kan påvises kausalitet mellom skaden eller sykdommen og arbeidssituasjonen.

Historien bak utformingen av ansvarsvilkårene i yrkesskedeforsikringsloven viser imidlertid at en slik forståelse ikke kan legges til grunn. I

Yrkesskedeforsikringslovutvalgets forslag ble det opprinnelig foreslått som hovedvilkår for ansvar at skade eller sykdom måtte inntre som følge av ”...egenskaper ved arbeidet eller arbeidsstedet...”.⁴⁷ Det skulle videre utarbeides en særskilt liste over sterkt yrkesbetingede sykdommer som også skulle være omfattet av forsikringen.⁴⁸

Bestemmelsen i § 11 første ledd bokstav c var ikke med i yrkesskedeforsikringslovutvalgets forslag, da utvalget mente at den formuleringen som var valgt, supplert av yrkessykdomslisten, ville fange opp de skader og sykdommer som hadde den nødvendige tilknytning til deltakelsen i yrkeslivet.

Etter departementets syn kunne imidlertid den regel som utvalgets forslag la opp til bli for vidtrekkende, ved at kravet til årsakssammenheng ble det avgjørende avgrensningskriterium.⁴⁹

Lovteksten i § 11 første ledd bokstav a ble derfor bevisst knyttet opp mot folketrygdens krav til ”arbeidsulykke”. Videre fant departementet det lite hensiktsmessig at det skulle utarbeides egne sykdomslistene for yrkesskedeforsikringen, og folketrygdens forskrift over sykdommer som skal likestilles med yrkesskader ble derfor tatt inn ved en henvisning i lovteksten i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b.⁵⁰

Samtidig fant departementet at det var behov for et sikkerhetsnett som kunne fange opp andre skader og sykdommer, og det blir i proposisjonen da særlig pekt på at man

⁴⁷ NOU 1988: 6, s. 80.

⁴⁸ NOU 1988: 6, s. 74.

⁴⁹ Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s. 55.

⁵⁰ Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s. 55-56.

kunne komme til å stå overfor sykdommer som ennå ikke var omfattet av folketrygdens statiske listesystem, men som likevel burde godkjennes som yrkessykdom.⁵¹

På denne bakgrunn ble bestemmelsen i § 11 første ledd bokstav c utformet, som et sikkerhetsnett for tilfeller hvor det kan påvises at skaden eller sykdommen skyldes påvirkning på arbeidsplassen eller skadelige arbeidsprosesser.

Det blir imidlertid understreket at det ved denne avgrensningen var meningen å få frem at bare typiske yrkessykdommer skulle gi rett til erstatning fra forsikringsgiveren, og at belastningslidelsene faller utenfor bestemmelsen.⁵²

Ut over denne avgrensningen gir forarbeidene beskjedne veiledning med hensyn til forståelsen og anvendelsen av bestemmelsen i bokstav c.

I avgjørelsen i Rt. 2004 s. 261 ble rekkevidden av bestemmelsen for første gang prøvd for Høyesterett for så vidt gjaldt dens anvendelse som supplement til yrkessykdommene som er regulert av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b. Tilstanden det her var tale om, dyp venetrombose, var ikke å anse som en typisk yrkessykdom, men Høyesterett fant at dette ikke kunne være til hinder for anvendelse av bestemmelsen.⁵³

I Rt. 2008 s. 1646 – Bolteløftdommen, ble bestemmelsen igjen prøvd, og Høyesterett la i denne avgjørelsen til grunn at bestemmelsen ikke bare supplerer yrkessykdommene, men også skader som ikke fanges opp av arbeidsulykkesbegrepet i § 11 første ledd bokstav a.

Høyesterett understreker i dommen at bestemmelsen ikke er tilsiktet et vidt anvendelsesområde, men fant likevel at en begrensning av bokstav c til kun å supplere

⁵¹ Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 56.

⁵² Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 56.

⁵³ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 48 og 49.

yrkessykdommene under bokstav b, ville stride mot lovens klare ordlyd og innebære en innskrenkende fortolkning som forarbeidene ikke ga tilstrekkelig grunnlag for.⁵⁴

Avgjørelsen har åpnet for en utvidelse av ansvarsgrunlaget etter yrkesskedeforsikringsloven, og problemstillingen i det følgende blir å klarlegge bestemmelsens rekkevidde og anvendelse som et alternativt ansvarsgrunnlag ved skader.

På bakgrunn av det standpunkt departementet gav uttrykk for i proposisjonen med hensyn til utvalgets opprinnelige lovforslag, må det også etter bokstav c kreves noe mer enn årsakssammenheng for at en skade skal utløse ansvar for forsikringsgiver. Dette til tross for at ordlyden i bestemmelsen kunne tyde på at årsakssammenheng er det avgjørende avgrensingskriterium.

Dersom årsakssammenheng mellom skaden og arbeidet var tilstrekkelig, ville arbeidsulykkesbegrepet i bokstav a i praksis være overflødig ved siden av bestemmelsen i bokstav c.

Dette tilsier at det ved anvendelsen av bokstav c som ansvarsgrunnlag, i likhet med arbeidsulykkesbegrepet i § 11 første ledd bokstav a, må stilles visse krav til skadehendelsen for at det skal foreligge ansvar for forsikringsgiver.⁵⁵

Jeg vil i det følgende undersøke hvilke krav bokstav c kan sies å stille til skadehendelsen, med særlig vekt på Høyesteretts tolkning av bestemmelsen i avgjørelsen i Bolteløftdommen.

⁵⁴ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 35 og 42.

⁵⁵ Morten Gaarder, ”Yrkesskedeforsikringsloven og Bolteløft-dommen”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2009 årgang 6 nr. 4, s. 256 – 292.

4.2 Skadelige arbeidsprosesser

4.2.1 Rt. 2008 s. 1646 - Bolteløftdommen

Rt. 2008 s. 1646 – Bolteløftdommen, gjaldt rekkevidden av den såkalte sikkerhetsventilen i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Skadelidte A, hadde under et tungt løft i arbeidet pådratt seg en skade i høyre skulder.

A arbeidet som knuseoperatør, og hans arbeidsoppgaver omfattet blant annet periodisk vedlikehold av en steinknuser annenhver måned. Vedlikeholdet innebar å feste en ca. to meter lang bolt med påhengende utstyr til knuseren, mens han holdt boltene i, eller over hodehøyde. Boltene veide ca. femti kilo, og arbeidsoperasjonen ble utført stående på en plattform ca. en meter over bakken.

Partene var enige om at skaden ikke gikk inn under yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a, da hendelsen manglet ulykkesmoment. Videre var det på det rene at det forelå årsakssammenheng mellom løfteoperasjonen og skaden, og det var enighet om at skaden hadde oppstått plutselig og ikke var å anse som en belastningslidelse.⁵⁶

Spørsmålet for Høyesterett var om skaden gikk inn under yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c, som dekker ”annen skade og sykdom” når denne ”skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser”.

Høyesterett tar utgangspunkt i at bokstav c etter sin ordlyd dekker annen skade og sykdom som ikke er dekket etter bokstavene a eller b. Deretter formulerer Høyesterett som hovedspørsmål om forarbeidene gir grunnlag for en innskrenkende fortolkning, slik at bestemmelsen bare gjelder for skader og sykdommer av samme slag som de som dekkes av bokstav b.⁵⁷

⁵⁶ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 29.

⁵⁷ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 35.

For å besvare dette spørsmålet tar Høyesterett for seg lovhistorikken. Uttalelser i proposisjonen taler isolert for at kun typiske yrkessykdommer er ment omfattet av bokstav c, slik at bestemmelsen kun supplerer bokstav b. Høyesterett fant imidlertid at uttalelsene må leses i sammenheng med de spesielle merknadene til bokstav c, som åpner for at også andre skader enn de som er nevnt i bokstav a, skal kunne dekkes etter bestemmelsen, jf. gjennomgangen i avsnitt 37 – 38.

Høyesterett ser i sitt resonnement også hen til uttalelsene i proposisjonen om formålet bak yrkesskedeforsikringen, som etter rettens mening er egnet til å belyse hvordan bokstav c skal forstås. Høyesterett sikter her særlig til det grunnleggende rettferdssynspunkt at arbeidstakere ikke selv bør bære følgene av arbeidsulykker og skadelig påvirkning i arbeidsforholdet, som er fremhevet som et bærende hensyn bak yrkesskadedekningen.⁵⁸

Til støtte for at bestemmelsen i bokstav c også er ment som et supplement til bokstav a, viser Høyesterett så til Rt. 2004 s. 261, som gjaldt blodpropp forårsaket av skadelige arbeidsprosesser, altså sykdom som ikke gikk inn under bokstav b. Selv om det ikke er nærmere drøftet i dommen, legger Høyesterett i avsnitt 42 til grunn at det synes forutsatt at bokstav c også kan supplere bokstav a om yrkesskade ved arbeidsulykke.

Etter dette slår Høyesterett på generelt grunnlag fast, at en begrensning av bokstav c til kun å gjelde i forhold til bokstav b, strider mot lovens klare ordlyd, og i tilfelle ville kreve uttrykkelige holdepunkter i forarbeidene.⁵⁹

Høyesterett viser så i avsnitt 44 til den utviklingen som har funnet sted i praksis med hensyn til å utvide dekningen for skader som skyldes arbeidsulykker, og særlig til avgjørelsen i Rt. 2005 s. 1757. Under henvisning til nyere praksis, hvor spesielt tunge løft i seg selv har gitt grunnlag for yrkesskadedekning etter § 11 første ledd bokstav a, konkluderer Høyesterett i dommens avsnitt 46, med at bokstav c klart må dekke et tilfelle som det foreliggende, som ligger helt opp til grensen av hva som dekkes etter bokstav a.

⁵⁸ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 39-40.

⁵⁹ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 42.

Ved den konkrete bedømmelsen la Høyesterett vekt på at skulderskaden var et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser, at arbeidstaker selv i liten grad kunne kontrollere situasjonen, og at det skal lite til før slik eksponering fører til skade.⁶⁰

Konklusjonen ble dermed at skaden gikk inn under yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c, slik at bestemmelsen også supplerer skader som ikke er forårsaket av arbeidsulykke i henhold til bokstav a.

4.2.2 Kravene til skadehendelsen

4.2.2.1 Innledning

I motsetning til arbeidsulykkesbegrepet i bokstav a, er det ikke et vilkår for anvendelsen av yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c, at en konkret hendelse eller begivenhet er årsak til skaden. På bakgrunn av lovgivningshistorikken, jf. punkt 4.1, må det likevel antas at det kreves noe mer enn årsakssammenheng mellom skaden og arbeidet for at det skal foreligge en *"skadelig arbeidsprosess"*.

Det er dermed grunn til å tro at den sammenheng skaden inntreffer i vil være viktig ved anvendelsen av bestemmelsen, slik at omstendighetene rundt skadehendelsen vil være av betydning ved bedømmelsen av om en arbeidssituasjon som har medført skade er å anse som en *"skadelig arbeidsprosess"*.

I dette punktet vil jeg undersøke nærmere hvilke krav bestemmelsen kan sies å stille til sammenhengen skaden oppstår i - i relasjon til årsakssammenheng, tidsmessig avgrensning, og med hensyn til hvilke momenter som vil være bestemmende for om en arbeidsprosess er av skadelig karakter.

⁶⁰ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 47.

4.2.2.2 Kravet til årsakssammenheng

Selv om årsakssammenheng ikke vil være tilstrekkelig til å begrunne ansvar etter bokstav c, kan man likevel utlede av vilkåret ”*arbeidsprosesser*” at bestemmelsen stiller et tydeligere krav til kausalitet mellom arbeidet og skaden, enn det som følger av lovens bedriftsmessige vilkår om at arbeidstaker må vær ”*i arbeid*”, jf. § 10.

At skaden må skyldes en arbeidsprosess synes å forutsette at skaden har oppstått under utføring av konkrete arbeidsoppgaver eller i konkrete arbeidssituasjoner. På denne måten er det nærliggende å tro at vilkåret utelukker skader som finner sted ved beskjeftigelse som ikke inngår i arbeidet, som for eksempel skader som oppstår i lunsjpauser og lignende, da skade påført i en slik kontekst ikke kan sies å skyldes en ”*arbeidsprosess*”.

Dersom dette er tilfelle skiller bestemmelsen seg på dette punkt fra anvendelsen av ulykkesbegrepet i bokstav a, som ikke inneholder en selvstendig begrensning ut over det som følger av § 10. Vilkåret ”*i arbeid*” i § 10 skal etter praksis tolkes noe videre enn ordlyden tilsier, slik at også skader oppstått i lunsj og hvilepauser, på hotellseminar og andre faglige utflukter vil kunne være dekningsmessig.⁶¹

4.2.2.3 En tidsmessig avgrensning

Videre kan det spørres om man må innfortolke et tidsmessig vilkår i begrepet ”*arbeidsprosesser*”. Problemstillingen er først og fremst viktig med hensyn til avgrensningen mot belastningslidelsene, som er forutsatt å skulle falle utenfor bestemmelsens dekningsområde.

Både det markerte og det avdempede ulykkesbegrepet inneholder en tidsmessig avgrensning, angitt gjennom vilkårene om ”*plutselig*” hendelse og ”*konkret tidsbegrenset*” hendelse. Vilkårene utelukker således skader som utvikles over tid

⁶¹ Skårberg og Reusch, s. 44. Se også Rt. 2004 s. 487, avsnitt 26, hvor det åpnes for en slik avgrensning, imidlertid med viktige begrensninger.

som følge av at det foreligger et belastende element som gir en kumulerende påvirkning på kroppen.⁶²

Spørsmålet blir dermed hvordan bestemmelsen i bokstav c skal avgrenses i tid med hensyn til varigheten av den skadelige påvirkning som arbeidet medfører, og hvor denne grensen ligger i forhold til de tidsmessige vilkårene i arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.

I Blodproppdommen hadde skaden oppstått som følge av en stadig repeterende klinisk faktor i form av en tvangsmessig arbeidsstilling over tid. Til sammenligning kan påkjenningen også i relasjon til det avdempede ulykkesbegrepet strekke seg over et tidsrom av en viss varighet, men det er i praksis antatt at den maksimalt kan strekke seg over et skift eller en arbeidsdag.

I Bolteløftdommen anførte forsikringsselskapet således at ”*skadelige arbeidsprosesser*” forutsetter at det finner sted en påvirkning over tid, og at dette skulle utelukke akutte skader, som tilfellet var i saken.⁶³

Selv om Høyesterett ikke tar uttrykkelig stilling til spørsmålet om et tidsmessig vilkår, ble skulderskaden ansett som et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser, og dette må bety at også akutte skader er omfattet av bestemmelsen.

Dette samsvarer med den tidsmessige grensen i det markerte ulykkesbegrepet, hvor det er et vilkår at hendelsen har inntruffet akutt eller umiddelbart.

Bestemmelsen i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c omfatter således både akutte skader i samsvar med det markerte ulykkesbegrepet, og skader som følge av påvirkning over noe tid, som etter det avdempede ulykkesbegrepet.

⁶² Se Rt. 2004 s. 261 avsnitt 47, hvor førstvoterende beskriver de såkalte ”belastningslidelsene” på denne måten.

⁶³ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 16.

Spørsmålet blir imidlertid om den tidsmessige grensen som kan utledes av begrepet arbeidsprosesser også rekker lengre.

I en nylig avsagt dom, HR-2011-00556-A, vurderte Høyesterett om det forelå ansvarsgrunnlag etter bestemmelsen i bokstav c, for kuldeskader som en befalsskoleelev var blitt påført under en øvelse. Øvelsen fant sted over et tidsrom på fire dager, og spørsmålet var om den kunne anses som en arbeidsprosess i lovens forstand.

Høyesterett kom i avgjørelsen til at det ikke forelå ansvarsgrunnlag etter bokstav c, men konklusjonen var imidlertid begrunnet i andre omstendigheter som jeg vil komme tilbake til under punkt 4.2.2.4, som tilsa at øvelsen ikke kunne betraktes som en arbeidsprosess. Det var således ikke det relativt lange tidsrommet øvelsen strakk seg over som førte til at bestemmelsen ikke var anvendelig.

Ettersom § 11 første ledd bokstav c ble vurdert som et mulig ansvarsgrunnlag, ser Høyesterett implisitt ut til å akseptere at bestemmelsen kan være anvendelig også når en arbeidsprosess strekker seg over et slikt tidsrom som tilfellet var i dommen.

Således kan man utlede at en skadelig arbeidsprosess i alle fall kan strekke seg over mer enn et skift eller en dag.

I en uttalelse fra Forsikringsklagenemnda ble det tilsvarende lagt til grunn at arbeid under en av forsvarrets øvelser som pågikk over to netter, og som innebar en rekke løft om bord i fly, kunne anses som en skadelig arbeidsprosess i henhold til yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c.⁶⁴

Avgjørelsene tyder på at en eventuell tidsmessig grense for varigheten av en skadelig arbeidsprosess etter bokstav c, må trekkes videre enn den tidsmessige grensen som følger av *”konkret tidsbegrenset”* i det avdempede ulykkesbegrepet.

⁶⁴ Se uttalelse av Forsikringsklagenemnda i FKN-2009-65.

Dertil uttaler førstvoterende i Blodproppdommen at man nok ikke kan se bort i fra at de synspunkter som har begrunnet at belastningslidelsene holdes utenfor dekningsområdet for yrkesskadeforsikringen, kan ha betydning også for vurderingen av lignende skader og sykdommer.⁶⁵ Av denne grunn er det viktig at den tidsmessige grensen for anvendelsen av § 11 første ledd bokstav c ikke strekkes så langt at avgrensningen mot belastningslidelsene blir uklar.⁶⁶

Det er således nærliggende å tro at den skadelige eksponeringen ikke kan gå over et særlig mye lenger tidsrom enn de fire dagene som Høyesterett ser ut til å akseptere i HR-2011-00556-A.

4.2.2.4 Karakteren av skadehendelsen

Den neste problemstillingen blir hvordan bestemmelsen i bokstav c skal avgrenses, med hensyn til hva som skal til for at en arbeidsprosess kan sies å være av en slik skadelig karakter at det foreligger ansvarsgrunnlag etter bokstav c.

I Bolteløftdommen la Høyesterett til grunn at skaden lå helt opp til det som ville vært dekningsmessig etter bokstav a; det var både tale om et tungt løft og arbeid i en vanskelig arbeidsstilling. Begge disse kriteriene kan i seg selv kvalifisere som arbeidsulykke under det avdempede ulykkesbegrepet, dersom påkjenningen ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer.

Arbeidet skadelidte utførte avvek imidlertid ikke fra hans normale arbeidsoppgaver, og påkjenningen han var utsatt for fylte dermed ikke de krav til skadehendelse som arbeidsulykkesbegrepet forutsetter.

Når påkjenningen i stedet ble karakterisert som en skadelig arbeidsprosess, kan dette tyde på at det etter bestemmelsen i bokstav c, i motsetning til arbeidsulykkesbegrepet i bokstav a, ikke stilles et krav om avvik fra det normale.

⁶⁵ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 47.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 56.

Spørsmålet blir da om bokstav c er anvendelig som ansvarsgrunnlag i alle situasjoner hvor det har funnet sted en påkjenning som har medført skade, men hvor påkjenningen ellers er følge av en helt ordinær arbeidsprestasjon.

Man kan for eksempel tenke seg at en arbeidstaker i et flyttefirma pådrar seg hjerneinfarkt eller muskelbrudd ved flytting av et tungt møbel. Løft og bæring av tunge gjenstander vil ligge innenfor det som er normalt for en som arbeider i et flyttefirma, og vekten av møbelet vil sannsynligvis også være mulig å forutse for en som driver med flytting til daglig. Arbeidsulykkesbegrepet i § 11 første ledd bokstav a vil dermed ikke være anvendelig. Vil det i et slikt tilfelle være naturlig å betrakte skaden under synsvinkelen ”skadelige arbeidsprosesser”?

Et slikt resonnement medfører i realiteten at de fleste fysisk krevende arbeidssituasjoner som resulterer i skade, men hvor ulykkesbegrepet likevel ikke er anvendelig, vil kunne karakteriseres som en skadelig arbeidsprosess.⁶⁷

Hensett til at bestemmelsen i bokstav c ikke er ment å ha et bredt anvendelsesområde kan det ikke være riktig at en hver skade som ikke fyller kravet til arbeidsulykke, i stedet skal kunne betraktes som en skadelig arbeidsprosess. I så tilfelle vil bestemmelsen miste sin karakter av å være et snevert sikkerhetsnett og åpne mulighet for å gjøre alle yrkesrelaterte skader dekningsmessig under yrkesskadeforsikringen.⁶⁸

Dette tilsier at anvendelsen av bestemmelsen krever en begrunnelse ut over den omstendighet at tilfellet ligger nært opp til det som dekkes av arbeidsulykkesbegrepet i bokstav a.

Et moment som Høyesterett fremhevet sterkt i Bolteløftdommen, var betydningen av at den risiko som arbeidsprosessen innebar, kunne tilbakeføres til arbeidsgivers

⁶⁷ Se til eksempel uttalelse av forsikringsklagenemnda i FKN – 2010 – 171, hvor et mindretall mente hendelsen ikke kunne godkjennes som en skadelig arbeidsprosess, da skaden var følge av et helt ordinært løft og hendelsen derfor fremsto som et typisk tilfelle hvor arbeidsulykkesbegrepet ikke var oppfylt.

⁶⁸ Høyesterett understreket i avgjørelsen i Rt. 2007 s. 882 avsnitt 35, at det ikke bare er belastningslidelsene, men også andre yrkesrelaterte skader, som vil falle utenfor yrkesskadedekningen.

interesser. Høyesterett uttalte således at skadelidte selv hadde liten kontroll over den arbeidssituasjonen han befant seg i, og at dette talte sterkt for at risikoen for skade ved slik eksponering burde plasseres hos arbeidsgiver.⁶⁹

Uttalelsen kan tolkes slik at den gir anvisning på en begrensning med hensyn til hvilke omstendigheter som kan begrunne ansvar etter bestemmelsen.

Spørsmålet blir i hvilken utstrekning bedømmelsen av hvorvidt en arbeidsprosess er av skadelig karakter vil bero på om det er arbeidstaker eller arbeidsgivers interesser som er bestemmende for utførelsen av arbeidet.

Både i Bolteløftdommen og i Blodproppdommen var den aktuelle arbeidsprosessen utformet og pålagt av arbeidsgiver på bakgrunn av dennes interesser, og dette ble i begge avgjørelsene tillagt vesentlig vekt ved bedømmelsen.⁷⁰

Dersom arbeidstaker står fritt med hensyn til utførelsen av arbeidsprosessen, vil arbeidssituasjonen i større grad være kontrollert og styrt av arbeidstaker selv. Hvis eksponeringen under denne forutsetningen gir seg utslag i skade, vil ikke det grunnleggende rettferdshensynet som Høyesterett peker på i Bolteløftdommen gjøre seg gjeldende med samme tyngde som i tilfeller hvor arbeidsprosessen følger av arbeidsgivers instruks.⁷¹

I den nevnte avgjørelsen i HR-2011-00556-A under punkt 4.2.2.3, hvor Høyesterett vurderte spørsmålet om bokstav c var anvendelig på kuldeskade påført en befalsskoleelev under en øvelse, ble nettopp dette momentet avgjørende for resultatet.

Staten,⁷² hadde anført at begrepet ”skadelige arbeidsprosesser” forutsetter at arbeidsoppgavene utføres etter en forhåndsbestemt og klart definert fremgangsmåte,

⁶⁹ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 47.

⁷⁰ I Rt. 2004 s. 261 var effektiviseringshensyn grunnen til at man hadde gått over til en sveisemetode som innebar at arbeidstakerne ble sittende i samme vanskelige arbeidsstilling over lengre tid.

⁷¹ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 39.

⁷² Staten er selvassurandør, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 3 andre ledd.

og der den enkelte arbeidstaker har liten eller ingen innflytelse over hvordan utførelsen skal skje.

Høyesterett mente imidlertid at denne forståelsen var noe for snever, og antok at det også kunne foreligge en arbeidsprosess selv om arbeidstakeren har en viss valgmulighet med hensyn til utførelsen, for eksempel dersom det vil være naturlig å velge en fremgangsmåte fremfor en annen. Retten var likevel enig med staten i at begrepet ga anvisning på en begrensning.

Konklusjonen i saken ble da også at det ikke var naturlig å anse øvelsen som en arbeidsprosess, nettopp fordi elevene hadde en betydelig grad av frihet med hensyn til hvordan oppgaver og gjøremål skulle løses, og det var heller ingen som førte tilsyn med hvordan oppgavene ble utført.⁷³

Som et eksempel på en situasjon som kan illustrere dette synspunktet, kan en tenke seg en resepsjonist som har som oppgave å oppbevare håndbagasje for gjestene bak resepsjonsdisken fra tid til annen. For å unngå å måtte reise seg opp og bøye seg ned for å hente bagasjen når den igjen skal utleveres, har resepsjonisten funnet ut at det er mer lettvtint å bare vippe kontorstolen sin bakover, strekke armen ut bak seg og plukke opp vesken på strak arm.

Dersom denne operasjonen ved en anledning fører til at for eksempel en sene i armen ryker, blir spørsmålet om den kan betraktes som en skadelig arbeidsprosess slik at det foreligger ansvarsgrunnlag etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c.⁷⁴

Ut i fra de føringer Høyesterett har lagt i sine avgjørelser for tolkningen av uttrykket ”*skadelige arbeidsprosesser*”, er det nærliggende å anta at denne situasjonen ville falt utenfor dekningsområdet for bokstav c. Det er her resepsjonisten selv som har valgt å

⁷³ HR-2011-00556-A, avsnitt 46, 47 og 49.

⁷⁴ Se RG-2009-45919 (Hålogaland), hvor en butikkmedarbeider hadde løftet en tung pose på en uheldig måte, og anført subsidiært at skaden var følge av en skadelig arbeidsprosess.

gjennomføre arbeidsprosessen på den nevnte måten, ut i fra sin egeninteresse i å slippe å reise seg opp og bruke tid på å hente vesken på vanlig måte.

Likevel åpnet Høyesterett i HR-2011-00556-A for at det kan foreligge grunner som gjør det naturlig for en arbeidstaker å velge en fremgangsmåte fremfor en annen, og at det da likevel kan tenkes å foreligge en "*arbeidsprosess*", til tross for at arbeidstaker har hatt valgmuligheter med hensyn til gjennomføringen.

I relasjon til resepsjonisten kunne for eksempel tilfellet være at det var midt i høysesongen på et underbemannet hotell, slik at vedkommende var utsatt for et betydelig press fra arbeidsgiver om å arbeide raskt og få mest mulig unnagjort på kort tid.

Under denne forutsetningen ville valget om å utføre arbeidsprosessen på den skadelige måten være motivert ut i fra arbeidsgivers interesse i å spare tid og bemanning. Risikoen vil dermed kunne tilbakeføres til arbeidsgiver, og det vil da være rimelig at det er arbeidsgiver som bærer kostnadene dersom eksponeringen fører til skade.

Et retningsgivende kriterium må derfor være at det ligger en klar begrensning i uttrykket "*skadelige arbeidsprosesser*", hvor det vil være av stor betydning for anvendelsen av bestemmelsen hvorvidt den skadelige eksponeringen kan føres tilbake til arbeidsgiver, eller arbeidstakers egne interesser.

De legislative hensyn som Høyesterett fremhever i Bolteløftdommen gjør seg under denne forutsetningen gjeldene med samme tyngde som i tilfeller hvor det har inntruffet en tilfeldig ulykkesartet hendelse.

Dette tilsier at bestemmelsen i bokstav c er anvendelig i tilfeller hvor det ikke har funnet sted en hendelse med tilstrekkelig ulykkesmoment, men hvor arbeidstaker utsettes for stor latent skaderisiko under utføring av arbeidsprosesser, dersom risikoen kan tilbakeføres til arbeidsgivers interesser.

4.2.3 Risikovurderingen ved ”annen skade”

Høyesterett la i Bolteløftdommen avgjørende vekt på at skulderskaden var et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon under utføring av arbeidsprosesser, som i seg selv innebar stor risiko for skade.⁷⁵

Ved anvendelsen av bestemmelsen i bokstav c kan det derfor spørres om bedømmelsen av hvorvidt en arbeidsprosess er av skadelig karakter påvirkes av hvor stort skadepotensial arbeidssituasjonen generelt innebærer.

Når arbeidstaker til daglig utsetter seg for en særskilt og nødvendig risiko i arbeidsgiver og samfunnets interesser, taler de legislative hensyn bak reglene om erstatning på objektivt grunnlag for å holde arbeidstaker skadesløs dersom risikoen realiserer seg.⁷⁶

Ettersom det i henhold til bestemmelsen i bokstav c overhodet ikke er noe krav om ulykkesmoment, er det naturlig at man ved vurderingen av om arbeidssituasjonen innebærer en skadelig arbeidsprosess, i stedet tar utgangspunkt i den alminnelige risikoen arbeidet frembyr.

Dette kan peke i retning av at anvendelsen av bestemmelsen i bokstav c forutsetter at den kontekst arbeidsprosessen inngår i innebærer et visst skadepotensial.

Risikovurderingen vil i så tilfelle ha likhetstrekk med den type vurderinger som er vanlig etter det avdempede ulykkesbegrepet, på den måten at dersom arbeidssituasjonen i seg selv er belastende og risikopreget, stilles det mindre krav til den konkrete skadehendelsen.

En avgjørelse som sterkt illustrerer nettopp dette synspunktet er Borgarting lagmannsretts dom i RG-2009-108930.

⁷⁵ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 47.

⁷⁶ Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 40.

Saken gjaldt en norsk offiser i de internasjonale styrker i Afghanistan, som hadde pådratt seg en ryggskade under øvelse. Øvelsen, som han selv hadde innøvd, gikk ut på å kaste seg baklengs fra passasjerstet foran til baksetet i en bil i fart, slik at han der i fra kunne besvare et angrep ved å skyte gjennom vinduet bak føreren av bilen. Under denne manøveren hadde offiseren landet på et av setebeltefestene i baksetet og skadet korsryggen.

Lagmannsretten la til grunn at det ikke kunne anses upåregnelig at man fra tid til annen landet på setebeltefestet, ettersom dette var fastmontert i bilens baksete. Hendelsen kunne derfor ikke karakteriseres som plutselig og uventet, og var dermed ingen markert ulykkeshendelse. Hvorvidt det forelå et avvik fra det normale i den konkrete situasjonen fant retten mer tvilsomt, men tok ikke uttrykkelig stilling til om det kunne sies å forligge en avdempet ulykkeshendelse.

Lagmannsretten fant det uansett klart at det forelå en kvalifisert risikosituasjon som måtte vurderes etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd c, som ”*skadelig arbeidsprosess*”. Dette til tross for at risikoen isolert sett ikke kunne knyttes direkte til skadehendelsen som sådan, men konteksten den inntraff i.

Staten hadde i saken anført at når offiseren selv hadde innøvd, og valgt å gjennomføre den skadelige øvelsen, var dette til hinder for å anse øvelsen som en ”*arbeidsprosess*” i lovens forstand.

Lagmannsretten slo imidlertid fast at avgrensningen av bestemmelsen ligger i at den bare kommer til anvendelse ved *skadelige* arbeidsprosesser, som etter rettens mening måtte forstås som risikofylte arbeidsoppgaver (min utheving). Ettersom bokstav c er ment å være en sikkerhetsventil, måtte dette videre innebære at det må dreie seg om arbeidsoppgaver av *kvalifisert risikofylt art* (min utheving).

Etter en konkret vurdering fant lagmannsretten at den skadelige øvelsen ”...*ut fra den helt spesielle risikosituasjonen som forelå...*”, måtte omfattes av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c.⁷⁷

⁷⁷ RG-2009-108930 (Borgarting), spalte 10 under lagmannsrettens bemerkninger.

Det avgjørende for lagmannsrettens konklusjon ser dermed ut til å ha vært at hendelsen fant sted under en militær øvelse i en krigssone. Offiserens manøver var således motivert av farene det innebærer å befinne seg i en krigssituasjon, og det er nettopp faremomentet som her begrunner anvendelsen av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Når øvelsen var motivert av en slik kvalifisert risiko, var det ikke til hinder for anvendelsen av bestemmelsen at offiseren på eget initiativ hadde valgt å utføre den.

Det er således i denne sammenhengen retten leser kravet om skadelig arbeidsprosess, slik at det latent store skadepotensialet i situasjonen ble avgjørende for resultatet.

Det kan nok likevel ikke oppstilles et krav om at det må dreie seg om oppgaver av *kvalifisert risikofylt art* (min utheving). Verken Bolteløftdommen eller Blodproppdommen gir holdepunkter for at anvendelsen av bokstav c på generelt grunnlag forutsetter at arbeidssituasjonen er av en slik kvalifisert risikopreget karakter.

Imidlertid ser begge avgjørelsene ut til å indikere at risikoelementet er av stor betydning for spørsmålet om anvendelse av bokstav c som supplerende ansvarsgrunnlag.

Når Høyesterett i Bolteløftdommen slår fast at skaden var et typisk utslag av en risikofylt arbeidssituasjon, kan det forstås som at den måten arbeidsprosessen ble utført på var av en så belastende karakter, at det ikke kunne fremstå som upåregnelig at den kunne gi seg utslag i slik skade som saken gjaldt for den som løftet. På denne bakgrunn trekker uttalelsen i retning av at begrepet skadelige arbeidsprosesser forutsetter at skade til en viss grad fremstår som et påregnelig utslag av påkjenningene i en gitt arbeidssituasjon.

Dette kan imidlertid ikke innebære at anvendelsen av bokstav c forutsetter at skaden er et typisk utslag av en gitt risikofaktor i arbeidet. I Blodproppdommen, hvor det var tale om dyp venetrombose (blodpropp) som følge av en tvangsmessig arbeidsstilling, ble det uttalt av medisinsk sakkyndig at dette er en relativt sjelden sykdom og at det

derfor ikke kunne være mange sveisere som utviklet denne tilstanden. Høyesterett la dermed til grunn at sannsynligheten for at risikoen for blodpropp skulle realisere seg i det konkrete tilfelle fremsto som liten.⁷⁸

Høyesterett pekte imidlertid på at skadelidte i saken også var påført øresuslidelser og vibrasjonsskader gjennom sitt arbeid. Det dreide seg således om et yrke med flere spesielle risikofaktorer, og Høyesterett hadde vondt for å se at skadelidtes rettigheter i denne arbeidssituasjonen skulle være betinget av om den ene eller andre risikofaktoren realiserte seg.⁷⁹

Dermed trekker også Blodproppdommen i retning av at det vil ha betydning for anvendelsen av bokstav c om arbeidssituasjonen i alminnelighet innebærer spesielle risikofaktorer, men likevel ikke slik at det vil være avgjørende om den risiko som realiserer seg nødvendigvis fremstår som påregnelig.

Er arbeidsprosessen av så belastende karakter at arbeidstaker i særlig grad er eksponert for skader, er det rimelig at det er arbeidsgiver som bærer kostnadene for eventuelle skader som oppstår som følge av den risiko arbeidssituasjonen innebærer.

En slik tolkningen samsvarer med det grunnleggende rettferdssynspunktet som Høyesterett peker på i Bolteløftdommen, og som tilsa at arbeidsgiver måtte være nærmest til å bære risikoen for den typen skade som saken gjaldt.⁸⁰

I slike tilfeller kan det argumenteres for at de hensyn som generelt begrunner erstatning på objektivt grunnlag gjøre seg gjeldende med samme styrke som i tilfeller hvor skaden er forårsaket av ”*arbeidsulykke*”.

⁷⁸ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 52.

⁷⁹ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 53.

⁸⁰ Rt. 2008 s. 1646, avsnitt 40.

4.3 Betydningen av dekningshensynet

4.3.1 Reelle hensyn som rettskilde

I flere av avgjørelsene som er nevnt i det foregående kommer det tydelig frem at ved vurderingen av om arbeidstaker skal gis rett til erstatning under yrkesskadeforsikringen, står rettferdsbetraktninger helt sentralt. Hensynet til risikoplassering og ansvarspulverisering når en arbeidstaker påtar seg en særskilt og nødvendig risiko i arbeidsgivers og samfunnets interesse har i flere avgjørelser blitt fremhevet av Høyesterett som vektige argumenter for å strekke yrkesskadedekningen langt.⁸¹

Avgjørelsen i Bolteløftdommen illustrerer hvordan hensynet til dekning og reparasjon legitimerer å tøye ansvarsgrunnlaget lengre enn de øvrige rettskildene kanskje skulle tilsi for å nå det ønskede resultat.

Høyesteretts konklusjon bygger i stor grad på uttalelsene i proposisjonen om formålet med yrkesskadeforsikringen, hvor det grunnleggende rettferdssynspunktet at arbeidstaker bør holdes skadesløs ved arbeidsulykker og skadelig påvirkning i arbeidsforholdet, fremheves som et bærende hensyn bak ordningen.

Uttalelsene i proposisjonen som Høyesterett viser til i dommens avsnitt 38, trekker imidlertid sterkt i retning av at bokstav c kun var ment som et supplement for å fange opp typiske yrkessykdommer som har falt utenfor det statiske listesystemet i forskriften.⁸² I de spesielle merknadene blir anvendelsesområdet for bokstav c formulert noe videre ved at også skader blir omtalt, men også i disse uttalelsene er det i hovedsak sykdommer som trekkes frem.⁸³

For yrkessykdommene sin del, har bestemmelsen i bokstav c en klar funksjon; forskriften med hjemmel i folketrygdloven er statisk, og regulerer uttømmende hvilke

⁸¹ Rt. 2004 s. 261, avsnitt 54.

⁸² Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s. 56.

⁸³ Ot.prp. nr. 44 (1988-89), s. 89.

sykdommer som på et gitt tidspunkt skal likestilles med yrkesskader. Det er karakteristisk for sykdommer som følge av skadelig påvirkning at det skjer en sykdomsutvikling over tid, og man har ikke i dag full oversikt over alle sykdomstilfeller hvor arbeidsforholdet er den sannsynlige årsak.

Dersom en sykdom ikke er kommet på listen over godkjente yrkessykdommer på det tidspunkt arbeidstaker har grunnlag for å fremsette krav om erstatning, vil ikke sykdommen være dekningsmessig. Det er denne situasjonen departementet omtaler i proposisjonen, og som begrunner å ha en bestemmelse som kan fungere som en sikkerhetsventil.

De hensyn som begrunner sikkerhetsventilen i bokstav c for yrkessykdommene sin del, gjør seg ikke nødvendigvis gjeldende med samme tyngde i relasjon til yrkesskadene. Arbeidsulykkesbegrepet er, i motsetning til sykdomsforskriften, av dynamisk karakter og har gjennom praksis vært gjenstand for en stadig mer utvidende og liberalisert fortolkning. De krav til skadehendelsen som er etablert for dette begrepet, har i flere avgjørelser blitt tøyd lenger enn lovens ordlyd gir holdepunkter for, til fordel for konkrete rimelighetsbetraktninger.

Arbeidsulykkesbegrepet er således ikke en fast størrelse, og praksis har vist at det i realiteten vil kunne fange opp de fleste tilfeller gjennom en liberal fortolkning av kravene til skadehendelsen.

Spørsmålet Høyesterett stilte i Bolteløftdommen var da heller ikke hva som konkret kan utledes av forarbeidene om anvendelsen av bokstav c, men hvorvidt forarbeidene ga klare nok holdepunkter for en innskrenkende fortolkning av bestemmelsen, som etter sin ordlyd også omfatter skader.

Ved å vektlegge de spesielle merknadene, og sterkt fremheve de generelle formål bak yrkesskadedekningen, kom Høyesterett til at forarbeidene ikke gav de nødvendige holdepunkter som kunne begrunne en innskrenkende fortolkning av ordlyden.

Det avgjørende for Høyesterett synes dermed å være at det ut i fra en rettferdistanke ikke er noen rimelig grunn for å holde den typen skader som saken gjaldt utenfor

yrkesskadedekningen, når tilsvarende skader, bare det kan påvises et ytre eller ekstraordinært element, gis dekning. Reparasjonshensynet gjør seg like sterkt gjeldende, og reelle hensyn gjør det vanskelig å forsvare at ikke denne typen skader skal være dekningsmessig når de helt klart har sin årsak i arbeidet.

Dertil peker også Høyesterett på at praksis har gått i retning av å utvide arbeidsulykkesbegrepet og således dekningsområdet for yrkesskedeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a. At praksis om arbeidsulykkesbegrepet er blitt mer liberal ser dermed ut til å ha vært et argument for å utvide dekningen ytterligere slik at også skader som i utgangspunktet ikke faller inn under yrkesskedeforsikringen gjøres dekningsmessig.

En arbeidsgiver har som hovedregel større mulighet enn den enkelte arbeidstaker til å pulverisere tapet ved en yrkesskade gjennom forsikring, og har således større evne til å bære kostnadene. Det kan imidlertid stilles spørsmål ved hvor langt ansvaret for yrkesskadene kan strekkes før forsikringspremiene blir så høye at den økonomiske belastningen står i fare for å virke hemmende på næringslivet.

Problemstillingen reiser seg ikke bare i relasjon til den liberale fortolkningen av hva som er å anse som yrkesskader, men også ved fastleggelsen av yrkesskedeforsikringslovens virkning i tid, som beror på konstateringstidspunktet for skaden.

Yrkesskedeforsikringsloven § 21 slår fast at loven ikke får virkning for *"...skader eller sykdommer som er konstatert..."* før ikrafttredeisen.

Konstateringskriteriet i § 21 bygger på skadevirkningsprinsippet, slik at det avgjørende er dekningen når virkningene av ulykken eller påvirkningen inntreffer.⁸⁴ Skadevirkninger som er konstatert før ikrafttredeisen første januar 1990 faller således utenfor yrkesskedeforsikringsloven.

⁸⁴ Skårberg og Reusch, s. 39.

Praksis i relasjon til denne problemstillingen viser at Høyesterett har vært villig til å strekke seg langt for å komme til det resultat at virkningene ikke kan anses tilstrekkelig konstatert før etter lovens ikrafttredelse, slik at loven gis virkning på skaden.

I Rt. 2000 s. 70 avgjorde således Høyesterett at konstateringskriteriet i yrkesskadeforsikringsloven § 21 skal tolkes liberalt i favør av skadelidte, og dette utgangspunktet ble gjentatt og bekreftet i Rt. 2000 s. 1338.

Spørsmålet ble igjen satt på spissen i Rt. 2009 s. 1427, som gjaldt krav om erstatning for lettere nedsatt hørsel og tinnitus, forårsaket av støypåvirkning i trykkeribedrift.

Nedsatt hørsel, som er omfattet som listesykdom av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav b, ble konstatert av bedriftshelsetjenesten allerede i 1984. Tinnitus, som ikke utgjør en egen skade- eller sykdomstype, tiltok ut over 1990-tallet og var sannsynligvis en følgeskade av hørselstapet. Det var denne tilstanden som hadde ført til at skadelidte nå sto utenfor arbeidslivet.

Hovedproblemstillingen i saken var om loven fikk anvendelse da hørselstapet, men ikke tinnitus, var påvist før loven trådte i kraft.

Høyesterett gjentar i avgjørelsen utgangspunktet om at de hensyn som ligger bak den obligatoriske forsikringsordningen tilsier liberalitet i forhold til skadelidte ved fastleggelsen av konstateringstidspunktet.

Som begrunnelse for at skaden ikke kunne anses tilstrekkelig konstatert før ikrafttredelsen, viste Høyesterett til at reelle hensyn og rettferdsbetraktninger, med tyngde taler *”...mot en tolkning av yrkesskadeforsikringsloven § 21 som innebærer at skaden eller sykdommen anses konstatert på et tidspunkt hvor skadelidte ikke hadde noe som helst grunnlag for å fremme krav...”*⁸⁵

⁸⁵ Rt. 2009 s. 1427, avsnitt 20.

Yrkesskadeforsikringsloven ble dermed gitt anvendelse på hørselsskaden til tross for at det dekningsmessige hørselstapet var blitt konstatert av lege før lovens ikrafttredelse, og dermed ikke skulle ha vært dekket under forsikringen.

Høyesteretts uttalelse og konklusjon i dommen føyer seg inn i rekken av avgjørelser som viser at dekningshensynet som et reelt hensyn bak yrkesskadeforsikringen, gjennomgående er et svært tungtveiende argument i favør av skadelidte. Den liberale godkjennelsespraksisen kan imidlertid komme til å gå på bekostning av et annet viktig hensyn, nemlig hensynet til forutberegnelighet for yrkesskadeforsikreren.

Det er vanskelig å argumentere for at skader som er klart yrkesrelaterte ikke skal være dekket under yrkesskadeforsikringen. Likevel kan stadige utvidelser gjennom slike rimelighetsvurderinger føre til uklarheter rundt hvilken risiko yrkesskadeforsikringen egentlig skal dekke og hvilke skader den faktisk har virkning for. En konsekvens av dette er at det blir vanskelig for forsikringsgiver å beregne premienivået på forsikringen, og dersom selskapenes risikoavsetning øker, vil også arbeidsgivers forsikringspremie øke tilsvarende.

Både i Blodproppdommen og i Bolteløftdommen hevdet forsikringsselskapene at en konsekvens av å gi skadelidte medhold ville bli en stor økning i utbetalinger og økte premieavsetninger for skadetilfeller som kunne kreves dekket under bokstav c.

Det er enda vanskelig å si med sikkerhet hvilke virkninger avgjørelsene vil få for forsikringsbransjens skadeutbetalinger. Skadestatistikken i DAYSY – rapport 2010 viser at antallet meldte yrkesulykker har stagnert etter årtusenskiftet, men rapporten omfatter kun meldte skader frem til 2008.⁸⁶ Det pekes også på at nedgangen i meldte skader kan ha sammenheng med en lavere aktivitet innenfor industri- og byggesektoren de siste årene.⁸⁷ Konsekvensene av det utvidede ansvarsgrunnlaget for skader gjennom yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c er således fremdeles usikker.

⁸⁶ Se DAYSY – rapport 2010, Finansnæringens Fellesorganisasjon, <http://www.fnh.no/>. Rapporten omfatter meldte skader fra 1991 til 2008, og foretar en systematisk bruk av årsaksdata innen yrkesskadeforsikring som skal gi innsikt om forholdene rundt yrkesulykker og yrkessykdommer.

⁸⁷ DAYSY – rapport 2010, s. 4.

5 Avslutning

5.1 Oppsummering av hovedsynspunkter

Gjennomgangen av praksis i relasjon til arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a, kan tyde på at begrepets rekkevidde som ansvarsgrunnlag har vært gjenstand for en dynamisk fortolkning.

Kravene til ulykkesmomentet er blitt nedtonet, og bedømmelsen tar i stedet utgangspunkt i en relativisert helhetsvurdering, hvor generelle risikobetraktninger står sentralt og elementer av både markert- og avdempet ulykkeshendelse trekkes inn.

Anvendelsen av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c som supplerende ansvarsgrunnlag ved skader, har åpnet for en potensielt problematisk utvidelse av forsikringens dekningsområdet, ved at ulykkesmomentet ikke lenger er et nødvendig vilkår for erstatning.

Høyesteretts vurderinger i blant annet Bolteløftdommen kan tyde på at bestemmelsen vil fange opp skader som etter sin art skiller seg fra ulykkestilfellene, ved at det kreves en begrunnelse for å godkjenne skaden som kan erstatte kravet om ulykkesmoment.

Det som kan utledes av Høyesteretts tolkning av bestemmelsen i bokstav c er at begrepet "*arbeidsprosesser*" forutsetter at arbeidstaker ved utførelsen av konkrete arbeidsoppgaver i særlig grad utsettes for en skaderisiko, som det er naturlig å plassere hos arbeidsgiver ut i fra en vurdering av hvem den skadelige eksponeringen kan tilbakeføres til.

Til tross for at det kan utledes visse kriterier for rekkevidden av bokstav c som et supplement til skadene som er omfattet av a, er det grunn til å tro at anvendelsen av bestemmelsen vil åpne for en del avgrensningsspørsmål med hensyn til hvilke skader som skal være dekningsmessige under forsikringen.

Dertil kan det argumenteres for at rimelighetsbetraktninger som dekning og reparasjon i realiteten er de mest tungtveiende hensyn når Høyesterett åpner for å anvende bokstav c som supplerende ansvarsgrunnlag for skader som ikke dekkes av arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a.

6 Litteraturliste

Lover

- Lov 17. juni 1966 nr. 12 om folketrygd (opphevet)
- Lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring
- Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd

Forarbeider

- NOU 1988: 6 *Erstatning og forsikring ved yrkesskade*
- Ot.prp. nr. 44 (1988-1989) *Om lov om yrkesskadeforsikring*
- Ot.prp. nr. 29 (1995-1996) *Folketrygd (folketrygdloven)*
- NOU 2004: 3 *Arbeidsskadeforsikring*

Rettspraksis

- Rt. 1969 s. 1308
- Rt. 1985 s. 156
- Rt. 2000 s. 70
- Rt. 2000 s. 1338
- Rt. 2004 s. 261
- Rt. 2004 s. 487
- Rt. 2005 s. 1757
- Rt. 2006 s. 1642
- Rt. 2007 s. 882
- Rt. 2008 s. 1646
- Rt. 2009 s. 1629
- HR-2011-00556-A

- RG – 2006 – 66463 (Gulating)
- RG – 2009 – 45919 (Hålogaland)
- RG – 2009 – 108930 (Borgarting)

Avgjørelser fra Trygderetten

- Trygderettens kjennelse 25. juni 1970, sak 138/68
- Trygderettens kjennelse 26. juni 1986, sak 1179/84
- Trygderettens kjennelse 4. november 2005, sak 05/01326 (TRR – 2005 – 01326)

Uttalelser i Forsikringsklagenemnda

- FKN – 2009 - 65
- FKN – 2010 – 171

Juridisk litteratur

- Arntzen, Andreas, *Yrkesskadeforsikring – lovkommentarer og dokumentsamling* (Oslo 2001)
- Kjønstad, Asbjørn, *Yrkesskadetrygden* (Universitetsforlaget 1979)
- Lødrup, Peter, med bistand av Morten Kjelland, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave (Oslo 2009)
- Selmer, Knut S., *Forsikringsrett*, 2. utgave (Universitetsforlaget 1986)
- Skårberg, Lars Olav, Marianne Reusch, *Yrkesskade* (Oslo 2003)
- Øie, Ole – Erik, *Trygderetten og dens rettsanvendelse* (Oslo 1994)

Artikler

- Evensen, Lars Marcus, TFE 2007-1/2, ”Høyesteretts dom om yrkesskade i ”Fotballdommen” – Rt. 2006 s. 1642”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2007 årgang 4 nr. 1/2, s. 87 - 101
- Gaarder, Morten, ”Arbeidsulykkesbegrepet – betraktninger med utgangspunkt i Palle-kjennelsen, Rt.2007.882”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2008 årgang 5 nr. 1/2, s. 62 - 82
- Gaarder, Morten, ”Yrkesskadeforsikringsloven og Bolteløft-dommen”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2009 årgang 6 nr. 4, s. 256 - 292

- Johansen, Atle Sønsteli, ”Omfanget av den såkalte sikkerhetsventilen i yrkesskadeforsikringen”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2010 årgang 7 nr. 3, s. 194 - 206
- Jøsang, Svein, ”Høyesteretts dom om yrkesskade i ”skyggesaken””, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2006 årgang 3 nr. 1/2, s. 97 - 98
- Kjønstad, Asbjørn, TFE 2007-1/2, ”Yrkesskadene og rettsutviklingen”, *Tidsskrift for Erstatningsrett*, 2007 årgang 4 nr. 1/2, s. 1-2
- Thorson, Bjarte, ”Arbeidsulykkesbegrepet – det klassiske og det avdempede begrep. Høyesteretts dommer 21. desember 2009 (HR-2009-2379-A og HR-2009-2380-A)” *Nytt i privatretten*, 2010 årgang 12 nr. 1, s. 13 - 15

Annet

- DAYSY – rapport 2010, *Finansnæringens Fellesorganisasjon*, <http://www.fnh.no/>